

Pasi Harmoinen

Iiro Vainonen

”HOMONA JOUKKUEESSA”

Seksuaalivähemmistön edustajien kokemuksia
joukkueurheilussa

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Marraskuu 2015

MAMK

University of Applied Sciences

		Opinnäytetyön päivämäärä 10.11.2015
Tekijät Harmoinen Pasi, Vainonen Iiro		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö
Nimeke ”HOMONA JOUKKUEESSA” Seksuaalivähemmistön edustajien kokemuksia joukkueurheilussa		
Tiivistelmä <p>Liikunta ja urheilu ovat tärkeitä osa-alueita ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Seksuaalivähemmistön edustajien kuuluminen urheilujoukkueeseen on edelleen vaikea aihealue useille. Tässä työssä tuomme esille kahdentoista joukkueurheilijan seksuaalivähemmistön edustajan kokemuksia heidän harrastamiseensa liittyen. Onko seksuaalisella suuntautumisella ollut minkäänlaista merkitystä joukkueurheilussa? Ovatko he kokeneet syrjintää erilaisuutensa vuoksi? Ovatko he kokeneet olevansa sata prosenttisesti joukkueen jäseniä?</p> <p>Opinnäytetyömme tilaajana toimii SETA ry. Opinnäytteemme on kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytimme aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Haastattelimme tutkimuksemme yhdeksää itsensä naiseksi määrittävää, kahta itsensä mieheksi määrittävää sekä yhtä joka ei määritä sukupuoltaan tai seksuaalista suuntautumistaan. Tutkimuksemme osallistui joukkueurheilijoita harrastetasolta aina korkeimpiin Suomessa pelattaviin sarjatasoihin.</p> <p>Haastattelemillamme joukkueurheilijoilla on pääasiassa positiivisia kokemuksia joukkueiden suhtautumisesta erilaisuuteen. He ovat viihtyneet joukkueissaan pääsääntöisesti hyvin, eikä seksuaalisen suuntautumisen ole koettu vaikuttavan suorittamisen tasoon huomion arvoisesti. Haastattelemamme seksuaalivähemmistön edustajat ovat kokeneet olleensa hyväksytyjä omana itsenään, ja tämä on lisännyt heidän hyvinvointiaan joukkueessa. Tähän työhön osallistuneiden kokemuksia leimaa vahvasti positiivisuus, ja uskomme tämän lisännen haastateltujen halukkuutta osallistua tutkimuksemme.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Seksuaalivähemmistöt, joukkueurheilu, ryhmädynamiikka,		
Sivumäärä 46+3	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Katri Schadewitz		Opinnäytetyön toimeksiantaja SETA ry.

 MAMK University of Applied Sciences		Date of the bachelor's thesis 10.11.2015
Authors Harmoinen Pasi, Vainonen Iiro		Degree programme and option Civic Activities & Youth Work
Name of the bachelor's thesis "BEING GAY IN A TEAM" Sexual minority representatives' experiences in team sports		
Abstract <p>Sport is a very important part of human life, and sexual minorities taking part in team sports are still some kind of a taboo. This bachelor's thesis presents twelve representatives of sexual minorities and their experiences of team sports. Has it mattered that they are different? Has their sexual orientation had an effect on how the other team members behave? Have they experienced that they belong to the team one hundred percent?</p> <p>This thesis was assigned by SETA ry. This thesis is a qualitative study in which we used interviews as a method to collect data. For this thesis we interviewed nine people who define themselves as women, two people who defines themselves as men, and one person who does not specify gender or sexual orientation. Some people we interviewed do sports or have been doing sports as a hobby, some of them do sports or have been doing sports on the highest level in Finland.</p> <p>The people who we interviewed had mainly positive experiences of their teammates' attitudes towards their difference. They have enjoyed being part of the team, and it seems that their sexual orientation has not affected the games or training sessions. The sexual minority representatives experienced that they have been accepted as they are, and this has increased their well-being in the team. The people who took part in this thesis have had very positive experiences, and we think that is one of the reasons why they wanted to tell their stories to us.</p>		
Subject headings, (keywords) Sexual minorities, team sport, group dynamics		
Pages 46+3	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Katri Schadewitz		Bachelor's thesis assigned by SETA ry.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTTEESSÄ KÄYTETYT KESKEISET KÄSITTEET JA NIIDEN MÄÄRITTELY	3
2.1	Homoseksuaalisuus ja lähikäsitteet	3
2.2	Ryhmädynamiikka	5
2.3	Ryhmän vaiheet	6
2.4	Ryhmädynamiikan lainalaisuuksia	7
2.5	Ryhmän haasteet	10
3	SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT JOUKKUEURHEILUSSA.....	12
3.1	Ilmiö: Homot joukkueurheilun kentällä.....	12
3.2	Homoseksuaalisuus joukkueurheilussa aikaisempien tutkimusten valossa.	15
3.3	Näkökulmamme aiheeseen	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
4.1	Tutkimustehtävän rajausta ja tutkimuskysymys.....	19
4.2	Tutkimusmenetelmä	19
4.2.1	Haastateltavat	20
4.2.2	Menetelmän valinta.....	22
4.3	Aineisto ja analyysi.....	25
5	TUTKIMUSTULOKSET	28
5.1	Avoimesti homona.....	29
5.2	Vertaistuki.....	31
5.3	Joukkuehenki	32
5.4	Johtohahmot.....	34
5.5	Erottavia tekijöitä.....	36
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	38
	LÄHTEET	43

LIITTEET

1 Haastattelukutsu

2 Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Tutkimme työssämme kuinka seksuaalivähemmistön edustajat kokevat olonsa joukkueen jäsenenä. Lähtökohtana työllemme on kiinnostuksemme urheilujoukkueen ryhmädynamiikkaa kohtaan. Lisäksi meitä kiinnostaa ihmisten hyvinvoinnin lisääminen, ja tässä työssä lähestymme aihetta joukkueurheilua harrastavien tai harrastaneiden seksuaalivähemmistöedustajien kokemusten kautta. Uskomme, että julkisesti avoimesti esiintyvien homojen määrä on lisääntymässä ja on erittäin todennäköistä, että myös joukkueurheilijoita tulee kaapista ulos aiempaa enemmän.

Uskomustamme tukee myös Nykäsen (2014) artikkeli ”Mikä on muuttunut 20 vuodessa? – homot saavat nyt tukea heteroilta” Helsingin Sanomissa. Artikkeliiin haastateltu tutkija Marja Kokkonen toteaa asioiden muuttuneen paljon vuosien aikana. ”Kokkonen muistaa elämänsä ajalta vain kolme tapausta, joissa heterot ovat laajasti osoittaneet tukea homoille. Kaikki ovat parin viime vuoden ajalta. Ensimmäinen oli 2010, kun Ajankohtaisen kakkosen Homoiltaa seurasi kirkosta eroamisen aalto. Toinen oli Haaviston presidentinvaalimenestys. Ja kolmas on Liukkosen avautumisen herättämä myönteinen reaktio.” Heteroiden tuki tasoittaa tietä. Se auttaa urheilijaa tietämään, että yhteiskunta alkaa olla valmiimpi, Kokkonen sanoo. (Nykänen 2014.)

Homous joukkueurheilussa, varsinkin miesten osalta, on edelleen tabu. Vain muutama joukkueurheilija on tullut kaapista ja heidän mukaansa seksuaalivähemmistöjen edustajia, jotka eivät kuitenkaan ole valmiita näyttämään omaa seksuaalista suuntaustaan, on vielä paljon. Työmme tarkoitus on antaa tietoa yksilöiden henkilökohtaisista kokemuksista. Toivomme voivamme helpottaa seksuaalivähemmistöjen oloa joukkueen jäsenenä avaamalla muiden samassa tilanteessa olleiden kokemuksia. Uskomme, että työstämme tulee olemaan hyötyä valmentajille sekä muille joukkueen ja seuran toimihenkilöille, jotta he osaavat käsitellä seksuaalivähemmistöjen edustajien toiveita ja tarpeita aiempaa paremmin. Kun yksilöiden ei tarvitse tuhlaa energiaa kaapissa piilotteluun, saadaan sekin energia suunnattua urheilusuorituksiin, ja tätä kautta joukkue menestyy paremmin.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joten keräsimme tutkimusaineistomme haastattelemalla seksuaalivähemmistöjen edustajia. Käytimme haastattellessamme teemahaastattelumenetelmää.

Homoseksuaalisuutta, joukkueurheilua sekä ryhmädynamiikkaa on tutkittu paljon, mutta homoseksuaalisuutta joukkueurheilussa ei ole tutkittu lähes lainkaan. Aihe on ajankohtainen. Esimerkiksi aloite tasa-arvoisesta avioliittolaista meni läpi eduskunnassa, ja mediassa on ollut paljon uutisointia seksuaalivähemmistöistä joukkueurheilussa. Yhteiskuntamme ilmapiiri on kiistatta entistä suvaitsevaisempi. Joukkueurheiluun liittyen: esimerkiksi jääkiekon liigajoukkueiden kapteeneille on tehty kysely koskien liigassa mahdollisesti pelaavia homoseksuaaleja. Vastauksista käy ilmi kapteenien olevan varmoja, että homoseksuaaleja liigassa on, mutta he eivät ole tehneet asiasta suurta numeroa tai eivät ole tulleet kaapista.

Työmme koskettaa suurta määrää ihmisiä. Seksuaalivähemmistön edustajia on Suomessa arvioitu olevan 5-15 % väestöstä (Lepola, Villa 2006, 20). Suomen väkiluku 5.10.2015 oli 5 488 376 ihmistä (Väestörekisterikeskus 2015). 10 % Suomen väestöstä tarkoittaa siis noin 550 000 ihmistä. Mielestämme on erittäin tärkeää lisätä heidän mahdollisuuksiaan nauttia joukkueurheilusta omana itsenään.

2 OPINNÄYTTEESSÄ KÄYTETYT KESKEISET KÄSITTEET JA NIIDEN MÄÄRITTELY

Keskeisimmät käsitteet työssämme ovat ryhmädynamiikka, homoseksuaalisuus sekä urheilujoukkue. Ryhmädynamiikan alle kuuluvat muun muassa käsitteet rooli sekä status, jotka vaikuttavat ryhmädynamiikkaan joukkueessa. Ryhmädynamiikalla tarkoitamme kokonaisuudessaan ryhmän kykyä toimia yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Homoseksuaalisuudella tarkoitamme pääsääntöisesti emotionaalista ja eroottista vetoa samaa sukupuolta kohtaan. Urheilujoukkueella tarkoitamme tässä työssä urheilujoukkuetta, joka koostuu joukkuelajin urheilijoista. Emme tarkastele yksilölajien edustajia, jotka voivat kuitenkin toimia myös joukkueena, esimerkiksi uimareista tai hiihtäjistä koostuvina viesti- tai maajoukkueina. Tässä luvussa avaamme käsitteet ja niiden lähikäsitteitä.

Joukkueurheilussa jäsenet muodostavat keskenään joukkueen. Joukkueessa tulee olla vähintään kaksi jäsentä, jotta voidaan puhua joukkueesta. Joukkue koostuu erilaisista yksilöistä joilla on erilaisia ominaisuuksia. Tämä tarkoittaa, että jokaista joukkueen edustajaa on kohdeltava yksilönä. (Heino 2000, 205–206.)

Urheilujoukkueella tarkoitetaan tässä työssä joukkoa ihmisiä, jotka urheilevat, harrastavat ja pelaavat yhdessä samaa lajia. Esimerkkeinä lajeista toimivat muun muassa salibandy, jalkapallo ja jääkiekko. Seuraavaksi käsittelemämme aiheet, liittyen ryhmädynamiikkaan ja sen lainalaisuuksiin, ryhmän muodostumiseen sekä ryhmän haasteisiin, pätevät myös urheilujoukkueeseen. Puhuessamme ryhmästä tarkoitamme käytännössä koko ajan urheilujoukkuetta.

2.1 Homoseksuaalisuus ja lähikäsitteet

Seksuaalisessa suuntautumisessa on kyse siitä, keihin ihminen tuntee vetovoimaa emotionaalisesti ja/tai eroottisesti. Määrittelyn perustana on sekä oma että vetovoiman kohteen sukupuoli. Yleensä käytetään jaottelua homo-, bi- ja heteroseksuaalisuus. Omaan seksuaaliseen suuntautumiseen voi havahtua missä iässä tahansa ja se voi muuttua oman elinkaaren aikana. (Seta 2014.)

Homoseksuaalisuus on yksi useasta seksuaalisen suuntautumisen muodoista. Homoksi kutsutaan henkilöä, jolla on kyky tuntea emotionaalista, eroottista ja/tai seksuaalista vetoa pääosin samaa sukupuolta kohtaan, heteron ollessa henkilö, jolla on kyky tuntea vastaavaa vetoa pääosin eri sukupuolta kohtaan. Homo voi viitata sekä miehiin että naisiin, mutta Suomen kielessä homolla tarkoitetaan yleisemmin miespuolista henkilöä. Monet homoseksuaaliset naiset käyttävät itsestään sanaa lesbo. Lesboilla on kyky tuntea emotionaalista, eroottista ja/tai seksuaalista vetoa pääosin toisia naisia kohtaan. Lesbous on siis toinen nimitys homoseksuaalisuudelle, jota käytetään useimmiten silloin, kun kyse on naisiin vetoa tuntevista naisista. (Seta 2014.)

Biseksuaali on vastaavasti henkilö, jolla on kyky tuntea emotionaalista, eroottista ja/tai seksuaalista vetoa sekä miehiä että naisia kohtaan. Hän ei koe, että kohteen sukupuolella olisi merkitystä. (Seta 2014.)

Homofobialla tarkoitetaan ennakkoluuloja, vihaa, pelkoa, syrjintää, inhoa tai vastenmielisyyttä seksuaalivähemmistöihin kuuluvia kohtaan. Fobinen käyttäytyminen voi ilmetä syrjintänä tai jopa viharikoksena. Homofobia ei ole varsinainen fobia, vaan kyse on pikemminkin seksismin ja rasismin kaltaisesta ilmiöstä. (Seta 2014.)

Hetero-oletus tarkoittaa, että ajatellaan kaikkien olevan heteroita. Sen mukaan ihmiset jakautuvat kahteen sukupuoleen, miehiin ja naisiin. Oletuksena, että ihmiset tuntevat vetovoimaa emotionaalisesti ja/tai eroottisesti toista sukupuolta kohtaan. Hetero-oletus on kulttuurinen ja yhteiskunnallinen ajattelumalli, jota ihmiset toteuttavat myös tiedostamatta sen vaikutusta kanssaihmiisiin. Heteronormatiivisuus on ajattelutapa, jossa heterous nähdään kaikkia muita suuntautumisia toivotumpana, luonnollisempana ja parempana. Heteronormatiivisesti ajattelevien mielestä ydinperheen muodostaa kaksi eri sukupuolta olevaa aikuista. (Seta 2014.)

Kaappi on metafora avoimuuskysymyksille. Henkilön sanotaan olevan kaapissa, kun hän ei ole tuonut esille omaa seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoli-identiteettiään tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää identiteettiään. Ulostulo tarkoittaa identiteetistä kertomista tai sen esilletuomista. Ulostulot ovat eri sosiaalisissa yhteyksissä tapahtuvia,

toistuvia prosesseja: esimerkiksi sairaalassa, kauppareissulla tai uuden asiakkaan kohdatessaan voi joutua tilanteeseen, jossa pitää ratkaista, kertooko identiteetistään. (Seta 2014.)

2.2 Ryhmädynamiikka

Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan erityisesti tässä työssä ryhmän sisäisiä voimia jotka ovat kokijan kannalta merkittäviä. Ryhmällä tarkoitamme tässä työssä joukkuetta. Ryhmädynamiikka kertoo joukkueen jäsenten välisistä keskinäisistä suhteista, rooleista, sekä henkisestä tilasta, jossa joukkue kulloinkin on. Ryhmädynamiikka syntyy jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta. Ryhmän, eli joukkueen toimintakulttuuri tarkoittaa niitä käyttäytymistapoja, arvoja ja normeja, joita ryhmässä pidetään hyväksyttävinä. Ryhmälle tunnusmerkkejä ovat tarkoitus, säännöt, koko, työnjako, roolit, johtajuus ja vuorovaikutus. Ihmisjoukko muotoutuu ryhmäksi, kun jäsenillä on yhteinen tavoite, vuorovaikutusta ja käsitys siitä ketkä ryhmään kuuluvat. Ryhmä toimii tavalla, josta ei voi suoraan päätellä yksittäisen jäsenen käytöstä. Joukkue ei koskaan elä pysähtyneessä, staattisessa tilassa, vaan on liikkeessä. Ryhmädynamiikka vaikuttaa ryhmän, joukkueen, kehityskaareen. Tällöin puhutaan joukkueen kehitysprosessista. (Kopakkala 2011, 28, 54.)

Ihmisille on aina ollut ominaista hakeutua ja kuulua ryhmiin, ja ryhmään kuulumisella on aina ollut suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnille. Ryhmät vaikuttavat yksilön kehitykseen ja persoonaan. Ryhmällä on tehtävä- ja tunnetavoite. Sosiaalipsykologian mukaan ryhmä on koossa aina jotain tarkoitusta varten, ja toiminnan päämäärää kutsutaan tehtävätavoitteeksi. Tehtävätavoite voi olla esimerkiksi urheilujoukkueen valmistautuminen turnaukseen. Tehtävätavoitteeseen ei voi päästä ilman tunnetavoitetta. Parhaimmassa tapauksessa ryhmän jäsenet voivat kokea, että ryhmän toiminta on palkitsevaa ja tyydytystä tuottavaa. Yksilöiden pitää tuntea kuuluvansa ryhmään/joukkueeseen, jotta saavutetaan turvallinen ilmapiiri. Ryhmä tarjoaa mahdollisuuksia ja voimavaroja sekä hyvältä ryhmältä saa apua ja tukea tarvittaessa. Vapaaehtoisissa ryhmissä, kuten harrastejoukkueissa, tunnetavoitteen saavuttaminen on tärkeämpää kuin työryhmissä. Tämä takaa, että ryhmä toimii kiinteästi ja pysyy koossa. Esimerkiksi urheilujoukkueissa yksilöt ovat vapaita vaihtamaan joukkuetta tai lopettamaan harrastamisen, kun taas työpaikan ja työilmapiirin suhteen eivät päde samat säännöt. Työyhteisöstä lähteminen ei

käy yhtä helposti, jolloin työtavoitteen saavuttamisen merkitys menee tunnetavoitteen edelle. (Peltomaa, Mattila 2006, 98–104.) Parhaimmillaan joukkue on enemmän kuin ryhmäläisten yhteenlaskettu summa (Miettinen 1995, 85).

2.3 Ryhmän vaiheet

Kopakkala (2011, 54–57, 88) toteaa, että ohjaajan taidot ratkaisevat saavuttaako ryhmä hyvän ryhmädynamiikan vai ei. Jokainen ryhmäläinen pohtii sopiiko ryhmään, ja että vastaako ryhmä hänen henkilökohtaisia tavoitteitaan. Varsinkin uusi yksilö ryhmässä/joukkueessa pohtii, kelpaako hän ryhmän jäseneksi, tuleeeko hän hyväksytyksi, ja kelpaako ryhmä hänelle. Vuorovaikutus kulkee aluksi johtajan kautta, ennen kuin yksilö ottaa kontaktia koko ryhmään. Ryhmän jäsenet välttävät aluksi kaikkea keskinäistä erilaisuutta ja eripuraa ilmaisua.

Sekä Pennington (2005, 72) että Kopakkala (2011, 62) ovat samoilla linjoilla ryhmän syntymisen ja kehittymisen vaiheiden suhteen. Ryhmän ensimmäinen vaihe on muodostumisvaihe, jossa ryhmäläiset tutustuvat toisiinsa sekä ryhmän käytäntöihin. Vaiheelle yksi on ominaista se, että ryhmän jäsenet jännittävät muita ryhmän jäseniä, ja hakevat omaa asemaansa ryhmässä. Ensimmäisessä vaiheessa odotetaan auktoriteetilta vahvaa läsnäoloa sekä roolinottoa, joka toisi vastauksen ilmeneviin pulmiin.

Pennington (2005, 73) nimeää ryhmän seuraavan vaiheen kuohuntavaiheeksi. Vaiheelle ominaista on, että ryhmässä voi syntyä ristiriitoja jotka vaikeuttavat ryhmän pääsemistä tavoitteeseen. Kopakkala (2011, 69) puolestaan on sitä mieltä, että uudessa ryhmässä ihmiset luonnostaan hakevat samankaltaisia, samoja mielipiteitä ja arvoja omaavia ihmisiä ympärilleen. Tämän seurauksena syntyy niin kutsuttuja klikkejä, pienryhmiä ryhmän sisällä. Kun ryhmässä on klikkejä, niiden välillä voi syntyä erimielisyyksiä, joka ilmenee kuohuntana. Kuohuntavaihe on hyvin oleellinen ryhmän kehityksen ja jatkon kannalta.

Edellyttäen, että ryhmä kasvaa kuohuntavaiheesta yli, seuraa tiiviin ryhmän vaihe. Ryhmä on selvittänyt erimielisyytensä ja kukin jäsen ottanut oman roolinsa. Ryhmä koetaan tärkeäksi myös työ- tai harrastusajan ulkopuolella. Tässä vaiheessa ollessaan ryhmä tuntee vahvaa yhteenkuuluvuuden sekä paremmuuden tunnetta muihin ryhmiin

verrattuna. Usein ryhmän ulkopuoliset pitävät tällaista ryhmää ärsyttävänä ja luotaantyöntävänä. (Kopakkala 2011, 77.) Pennington (2005, 73) on samoilla linjoilla. Hän näkee, että kuohuntavaiheesta suoriuduttuaan ryhmä tiivistyy, ja kokee myönteisen tunteen ryhmäidentiteetistä. Ryhmän jäsenet ovat tyytyväisiä ryhmäänsä ja ovat hyväksyneet ryhmän sisäiset roolit ja toimintasäännöt.

Penningtonin (2005, 73) mukaan neljäs ryhmän vaiheista on suoritusvaihe. Ryhmä upoutuu tehtävään ja on jo ohittanut muut vaiheet. Ryhmän jäsenet voivat toimivat yksin, pienryhmissä tai koko ryhmän kanssa tavoitteena kuitenkin suorittaa annettu tehtävä mahdollisimman hyvin. Kopakkala (2011, 82–83) toteaa tästä vaiheesta, että turvallisuuden tunne ryhmässä on lisääntynyt niin suureksi, että yksilöiden erilaisuus nähdään voimavarana, eikä uhkana. Ryhmän ollessa suoritusvaiheessa auktoriteettihahmo on joko taka-alalla, tai täysin tarpeeton, toisin kuin ryhmän ensimmäisissä kehitysvaiheissa. Kopakkalan mukaan tämä on ryhmän kehitysvaiheista viimeinen ja ideaalinen, tavoittelemisen arvoinen päämäärä. Pennington (2005, 73) näkee, että ryhmällä on vielä yksi vaihe lisää, päätösvaihe. Tähän vaiheeseen tullaan, kun esimerkiksi useamman vuoden kestänyt ja suoritusvaiheen saavuttaneen ryhmän projekti loppuu. Ryhmän hajotessa yksittäisjäsenten voi olla vaikea luopua ryhmästä. Päätösvaihe voi olla edessä myös aiemmin, mikäli yksi tai useampi ryhmäläisistä on lähtenyt aikaisemmin ja tehtävän suorittaminen on jäänyt kesken.

Pennington (2005, 72) toteaa, että osa ryhmistä käy läpi kaikki edellä mainituista vaiheista. Osa ryhmistä ei välttämättä koskaan suoriudu esimerkiksi kuohuntavaiheesta ja toiminta loppuu. On myös mahdollista, että ryhmä hyppää kehitysvaiheen ylitse, esimerkiksi suoraan kuohuntavaiheesta suoritusvaiheeseen. Lisäksi on mahdollista, että ryhmä joutuu palaamaan alemmille kehitysvaiheille. Tällainen tilanne on todennäköinen esimerkiksi silloin, kun ryhmään tulee uusi jäsen, tai tapahtuu suuria mullistuksia ryhmän jäsenten elämässä.

2.4 Ryhmädynamiikan lainalaisuuksia

Ryhmäläiset vaikuttavat toisensa mielipiteisiin, asenteisiin ja arvoihin. Näin ollen pienryhmiin voi syntyä konflikteja. Normatiivinen vaikutus mukauttaa vähemmistön edus-

tajia toimimaan samalla tapaa kuin enemmistö. Enemmistön vaikutus saa heikon itsetunnon omaavan yhdenmukaistumaan ryhmän mielipiteisiin, asenteisiin ja arvoihin. Yksilön mielipiteet kuitenkin eroavat enemmistön äänestä, mutta niitä eivät vähemmistön edustajat välttämättä uskalla sanoa, jottei se synnytä ristiriitoja ryhmässä, tai heikennä yksilön asemaa. (Pennington 2005, 112–113.) Tarkoitamme tässä minkä vain vähemmistön edustajaa ryhmässä/ joukkueessa, emme varsinaisesti seksuaalivähemmistön edustajaa. Penningtonin (2005, 114–115) mukaan ryhmässä pätee usein sääntö: vaikeneminen on myöntymisen merkki. On mahdollista, että vähemmistön edustaja kuitenkin mukauttaa myös enemmistön näkemystä. Tähän vaikuttaa kolme asiaa. Ensinnäkin käyttäytymisen pitää olla johdonmukaista ja vähemmistön tulee olla näkemyksessään horjumaton. Toiseksi argumentoinnin täytyy olla hyvää, ja esitetty asia pitää pysyä todentamaan. Kolmanneksi yhteiskunnallinen ilmapiiri on otettava huomioon. Yhteiskunnallisten trendien vastanäkemyksen esittäminen on vakuuttavampaa kuin vastainen näkemys.

Jokaisessa ryhmässä on oltava tietty koheesion taso, jotta ryhmä voi toimia. Koheesiolla viitataan siihen, miten ryhmän jäsenet hyväksyvät toisensa, ja miten yksilöt kokevat ryhmän tavoitteet omakseen. Huonoimmassa tapauksessa koheesio puuttuu, tai laskee niin paljon, että ryhmä hajoaa. Ryhmän koheesio lisääntyy, kun sillä on ”yhteinen vihollinen”. Tämä saa ryhmän asettumaan samalle puolelle, ja pienet erimielisyydet sivuutetaan. Parhaiten tämä toimii ympäristössä, jossa esiintyy ulkoista uhkaa tai kilpailua. Jos ryhmän koheesio on suuri, voidaan ajatella, että ryhmä on enemmän kuin yksittäisten jäsentensä summa. Näin ollen ryhmät suoriutuvat tehtävistään paremmin, kun ryhmän koheesion taso on suuri. (Pennington 2005, 83–85.)

Ryhmiin kuuluu aina normeja, jotka ovat yleensä epävirallisia, kirjoittamattomia sääntöjä. Vakiintuneita ryhmänormeja on vaikea muuttaa, ja ne muuttuvat vain, jos ryhmä kokee epätasapainoa. Epätasapainoa syntyy, kun ryhmä on kriisissä, tai sen jäsenet ovat tyytymättömiä. Yksilöiden on mukauduttava ryhmässä vallitseviin normeihin, tai heidät voidaan sulkea ryhmän ulkopuolelle. (Pennington 2002, 85–87.) Urheilujoukkueessa normit liittyvät usein esimerkiksi siihen, että kaikki treenaavat harjoituksissa täysillä. Lepsuilevaa yksilöä ei suvaita, ja muut joukkueen jäsenet puuttuvat yksilön normin vastaiseen toimintaan. Toinen esimerkki urheilujoukkueen normeista on päihteettömyys. Urheilujoukkueen jäsenet katsovat esimerkiksi tupakoinnin olevan haitallista, pyritään

pitämään kaikki joukkueen jäsenistä savuttomina. Usein joko kannustetaan palkinnolla noudattamaan normia, tai vaihtoehtoisesti säädetään sen rikkomisesta rangaistus.

Jokaisella ryhmäläisellä on oma roolinsa ja asemansa. Huono asema ryhmässä, vaikkapa kiusattuna oleminen, voi olla henkilölle tuhoisa. Kun huonossa asemassa olevia henkilöitä on ryhmässä muutamia, ryhmän suorituskky laskee. (Kopakkala 2011, 43.) Jokaisella yksilöllä on ryhmässä myös oma statuksensa. Epävirallinen status johtuu esimerkiksi pitkäaikaisuudesta, auktoriteetista, tai yksilön erikoisuudesta ja taidoista. Statukset kohottavat tai laskevat ryhmän yleistä arvostusta. Ryhmä voi saada yksilön vajoamaan alhaiseen statukseen, jos ryhmä kokee yksilön vaikutuksen ryhmään kielteiseksi. Jokaisella ryhmäläisellä on oma roolinsa ryhmässä. (Pennington 2002, 88–92.) Kopakkalan (2011, 96–97) mukaan jokaisella henkilöllä on monta eri roolia jotka vaihtelevat tilanteista, ja muista ihmisistä joiden kanssa on vuorovaikutuksessa, riippuen. Rooli tuottaa identiteetin tunteen yksilölle.

Yksilö voi kokea rooliristiriitaa, jos yksilö esittää jotain muuta, kuin mitä todellisuudessa on. Rooliristiriita on erittäin stressaava tilanne, ja heikentää yksilön panosta ryhmän tavoitteen saavuttamiseksi. (Pennington 2002, 91.) Ollessaan epävarmoja ihmiset ottavat stereotyyppisiä rooleja omakseen. Jos rooli muodostuu osaksi ryhmän kokonaisuutta, pitkällä aikavälillä rooli alkaa kaventaa yksilön toimintamahdollisuuksia ja siitä on vaikeampi luopua. Roolien joustamattomuus heikentää ryhmädynamiikkaa. (Kopakkala 2011, 108.)

Urheilujoukkueessa roolit ovat usein samanlaisia kuin muissa samankokoisissa ryhmissä. Joukkueesta voi löytyä esimerkiksi aloitteentekijä, johtohahmo, informoija, tukija, hauskuuttaja, harmonisoija, kyseenalaistaja ja sivustakatsoja. Urheilujoukkueessa yksilön asema voi olla arvostettu supertähti, arvosteltu puujalkapakki tai vaikkapa hyväksytty ja hiljainen työmyyrä. Jos joukkueessa on muutama taidoiltaan parempi jotka arvostelevat muiden suorituksia saaden heidän olonsa tuntumaan ikävältä, voi tämä vaikuttaa heikompien suorittajien itsetuntoon ja motivaation tasoon, ja tätä kautta koko joukkueen suorittamiseen negatiivisesti.

2.5 Ryhmän haasteet

Ryhmäläisten kesken syntyy ristiriitoja. Ne voivat puhjeta monenlaisista syistä, esimerkiksi tasa-arvon puutteesta, mielipide-erosta, tai henkilöiden välisistä kiistoista. Tasa-arvoa perustellaan organisaation työskentelyn sosioemotionaalisten näkökohtien takia. Mielipiteiden ilmaisemista ja kaikkien ryhmän jäsenten kohtelemista samalla tavalla pidetään tärkeänä tasa-arvon kannalta. Tasa-arvon puutteesta seuraa ristiriita, jos yksilöt eivät koe saavansa samoja oikeuksia kuin muut. Ristiriidat ovat usein negatiivisia, ja ryhmä suoriutuu tehtävistä huonommin, jos ryhmäläisten suhteet eivät ole hyvät. Ristiriita tilanteet voivat pahimmassa tapauksessa hajottaa koko ryhmän. Kilpailu ryhmäläisten kesken on epätydyttävien tapa ratkaista ristiriidat. Kun taas yhteistyö ja kompromissi ovat parhaat keinot tyydyttää useimmat osapuolet ja ratkaista ristiriidat niin, etteivät ne synny uudelleen. (Pennington 2005, 102–106.)

Pauli Miettinen (1995, 15–20, 50–57) toteaa, että kielteisistä ajatuksista syntyy kielteisiä rektioita. Kielteiset tunteet kuluttavat psyykkistä energiaa, ja heikentävät suorituskyykyä. Urheilussa pelaaja saavuttaa parhaan tuloksen ollessaan hieman jännittynyt ennen ottelua, mutta ainoastaan pelaajan omatessa korkean itseluottamuksen. Pelot, arkuus, erilaiset jännitystilat ja huono itseluottamus heikentävät pelisuoritusta. Jos pelaaja ei voi olla oma itsensä joukkueessa ja joutuu piilottelemaan tai peittelemään jotain piirrettä itsestään, pelisuoritukseen ei saa annettua itsestään kaikkea. Yksittäisen pelaajan itseluottamukseen vaikuttaa paljon se, miten joukkueen suhtautuu häneen. Pelaajan pitäisi pystyä ohjaamaan voimavarojaan urheiluun, mutta ei pysty sitä tekemään, jos hän ei tunne turvallisuudentunnetta joukkueessa. Turvallisuudentunteeseen vaikuttaa muun muassa tunne, että pelaajaan luotetaan ja että hänet hyväksytään omana itsenään.

Suuret, esimerkiksi yli 7 hengen ryhmät hajoavat helposti pienemmiksi osaryhmiksi. Suurimmissa ryhmissä yksilön minätietoisuus vähenee, ja oman käyttäytymisen hallintaan kiinnitetään vähemmän huomiota. Suuremmissa ryhmissä ryhmäläiset kokevat olevansa vähemmän tunnistettavia. Tällöin he kokevat, etteivät voi vaikuttaa lopputulokseen niin paljon kuin pienemmässä ryhmässä, koska eivät tule kuulluksi ja huomioituksi suuressa ryhmässä. Mahdollisuus vaikuttamiseen vähenee. Ryhmän koko vaikuttaa myös yksilöiden kokemaan me-henkeen, ryhmäkoon kasvaessa me-henki laskee.

Suuremmissa ryhmissä yksilö voi tuntea sulautuvansa massaansa, jolloin oma henkilökohtainen identiteetti ei ole vahvasti esillä. Nimettömyys lisääntyy, ja yhteisön mieli-pide otetaan omaksi. Tästä seuraa joukkokäyttäytyminen, eli sulaudutaan joukkoon. Mitä suurempi ryhmä, sitä enemmän yksilöt menettävät minätietoisuuttaan. (Pennington 2005, 79–83.)

Ryhmästä ja sen tavoitteista puhuttaessa on myös tärkeä huomioida, tekevätkö ryhmän jäsenet yhteistyötä vai kilpailevatko he keskenään. Esimerkiksi ihmisten itsekäs käyttäytyminen voi lopulta johtaa yhteisön huonompaan menestykseen. Individuaalisesti suuntautuva yksilö pyrkii maksimoimaan oman hyötynsä, kilpailullisesti suuntautuva keskittyy voittamaan tai suoriutumaan muita paremmin. Suoritus paranee vaikka ryhmäläisten välillä ei olisikaan vuorovaikutusta tai minkään näköistä viestintää. (Pennington 2005, 52–53, 95–100.) Etenkin urheilussa puhuttaessa muiden läsnäolo vaikuttaa suoritukseen. Tehtävän ollessa helppo, muiden ihmisten läsnäolo lähtökohtaisesti parantaa suorituskyyä. Toisaalta jos tehtävä on vaikea, muiden läsnäolo aiheuttaa painetta, joka voi heikentää suoritusta. Kun ryhmän koko kasvaa suureksi, niin yksilöiden keskimääräinen yrittäminen yleensä vähenee. Tällöin puhutaan sosiaalisesta laiskotte-lusta. Kyseessä ei ole kuitenkaan joidenkin yksilöiden laiskuus, vaan kaikille ihmisille yleinen piirre. Säästämme voimiamme jos panoksemme ei ole ratkaiseva. Parhaimmillaan ryhmä pystyy ylivertaisiin suorituksiin yksilöön verrattuna. (Kopakkala 2011, 39–43.)

Joukkueella on sisäisiä uhkia joita ovat esimerkiksi erilaiset konfliktit. Toisten pelaajien syrjiminen johtaa huonoon joukkuehenkeen. Jos joukkuehenki on huono, pelaajat eivät ole valmiita tekemään töitä yhdessä yhteistä päämäärää kohden, ja näin ollen eivät anna parastaan kentällä. Lähtökohtana on varsinkin kilpaurheilussa, että joukkueen menestyminen on tärkeintä. Joukkue ei voi saavuttaa parasta mahdollista tulosta, jos pelaajat eivät puhalla yhteen hiileen. (Miettinen 1995, 20–21, 85.)

3 SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT JOUKKUEURHEILUSSA

”Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia on monien lajien harrastajien ja huippujen joukossa, mutta monet heistä ovat piilossa ja suojelevat itseään, joukkuettaan tai sponsoreitaan. Urheilumaailman heterokeskeisessä ja sukupuolinormatiivisessa ympäristössä on monen urheilijan vaikea esimerkiksi esiintyä julkisesti samaa sukupuolta olevan kumppanin tai puolison rinnalla. Erityisesti joukkuelajeissa miesten homous kohtaa kielteisiä asenteita ja ennakkoluuloja.” (Aaltonen ym. 2009, 141.)

3.1 Ilmiö: Homot joukkueurheilun kentällä

Aluksi avaamme tutkimaamme ilmiötä Euroopan mittakaavassa, mutta sama asetelma näyttäisi sopivan myös Suomeen. Suomi sisältyy lähteenä käyttämäämme FRA:n (Euroopan unionin perusoikeusvirasto) tutkimukseen yhtenä Euroopan maana. FRA:n tutkimuksen ei ole tarkoitus vertailla maita keskenään, vaan tuottaa yleistä tietoa homofobiasta ja sukupuoli identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvasta syrjinnästä EU:n jäsenvaltioissa.

FRA:n, Euroopan unionin perusoikeusviraston laatimassa tutkimuksessa Homofobia ja sukupuoli identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa Osa II: Sosiaalinen tilanne ilmenee, ettei seksuaalivähemmistöillä ole suuressa mittakaavassa helppoa urheilukentillä. Useissa EU:n jäsenmaissa on pistetty merkille, ettei urheilun alalla esiintyvää homofobiaa ole tutkittu kovin paljon. Suurena suvaitsemisen edistymistä jarruttavana tekijänä nähdään se, etteivät monet suuret urheilujärjestöt pidä homofobiaa tärkeänä osana syrjinnän torjuntaa. Helppona vertailukohtana voi pitää esimerkiksi rasismien kitkemiseksi tehtyjä ponnisteluja. (FRA, Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2009, 96–99.)

Eurooppalaisten homo- ja lesbourheiluseurojen kattojärjestön EGLSF:n mukaan Euroopassa on vaikea tulla kaapista vapaa-ajan urheiluseurassa. Seksuaalivähemmistön edustajien kokemukset vaihtelevat paljon, mutta monet ovat kertoneet joutuneensa seuratovereidensa häirinnän ja syrjinnän uhreiksi. Seksuaalivähemmistöjen näkyvyyden puuttuminen urheilussa on merkittävä havainto. Kaikenlaisen häirinnän, homofobian ja seu-

ratovereiden torjunnan uskotaan heikentävän seksuaalivähemmistön edustajien mahdollisuuksia avoimuuteen urheilussa. (FRA, Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2009, 96–99.)

Kokkosen (2012, 18) tutkimuksen mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asema urheilupiireissä on kansainvälisesti arvioituna parantunut viimeisten kymmenien vuosien aikana. Silti ihmisoikeuksien sekä liikunnallisen, terveyttä ja hyvinvointia edistävän elämäntavan toteutuminen on vieläkin kyseenalaista erityisesti vähemmistöryhmien näkökulmasta.

Junkalan ja Lallukan (2012, 41–42) tekemän selvityksen ”Yhteiset kentät” mukaan urheilu menettää Suomessa lahjakkuuksia syrjinnän vuoksi. Homofobia ja rasismi ovat suhteellisen yleisiä ilmiöitä urheiluharrastuksissa. Tutkimuksen mukaan homofobista ja heteronormatiivista ajattelutapaa esiintyy, seksuaalivähemmistön edustajat kohtaavat kielteisiä asenteita ja ennakkoluuloja.

Tästä ilmiössä on kyse suuressa mittakaavassa. Seksuaalivähemmistöjen asema on tukala, eikä heidän asemansa parantamiseksi tehdä riittävästi. Seuraavaksi avaamme ilmiötä lisää käyttäen havainnollistavana esimerkkinä jääkiekon SM-liigaan liittyviä uutisia.

On erittäin todennäköistä, että joukkueurheilussa kaapista tuleminen yleistyy. Vielä kovinkaan moni mies joukkueurheilija ei ole tunnustanut homoseksuaalisuuttaan peliuran aikana julkisesti. Urheilumaailmasta Setan neuvontapalveluun ovat kuitenkin ottaneet yhteyttä suomalaiset yksilö- ja joukkuelajien mies- sekä naisurheilijat. (Ranta 2014c.)

YLE Urheilun teettämän kyselyn mukaan jääkiekon Liigan kapteenit arvelevat, että homoseksuaaleja on jääkiekkoliigassa ison pelaajamäärän vuoksi. Kapteenit pohtivatkin, että varmasti joku uskaltaa tulla ulos kaapista jossain vaiheessa. Kun ensimmäinen tulee ulos, muut seuraavat esimerkkiä, sillä kynnyks ulostuloon laskee tällöin matalammaksi. (Ranta 2014b.)

Yksi kyselyyn vastanneista kapteeneista on sataprosenttisen varma siitä, että SM-liigassa on homoja ja biseksuaaleja. Hän on esimerkiksi huomannut, että vanhemmat

pelaajat, noin 30-vuotiaat pelaajat ovat sinkkuja, eikä heillä ole koskaan ollut tyttöystäviä. Tästä hän on tehnyt päätelmän, että homoseksuaaleja liigassa on, mutta he eivät vain ole uskaltaneet tulla kaapista. Tiiviissä joukkueessa homopelaajat voivat pelätä että heitä aletaan sortaa, ja epäilevät ettei heitä hyväksyttäisi sellaisina kuin ovat. Myös yleisö antaa osansa paineisiin kaapista tulon suhteen. Lisäksi liigatason pelaajat ovat usein esikuvia nuoremmille pelaajille, sekä median mielenkiinnon kohteena, nämä seikat voidaan kokea paineita luovana. (Ranta 2014b.)

Hyvänä ja ajankohtaisena esimerkkinä toimii jääkiekon Liigaa pelaavan HPK:n toimitusjohtajan Risto Korpelan YLE Urheilulle antama lausunto homoseksuaalisten pelaajien palkkaamisesta HPK:n liigajoukkueeseen: ”Täytyisi keskustella, mitä koko yhteisö on asiasta mieltä. Meillä on urheilu keskiössä. Jos tällainen asia mahdollisesti häiritsisi urheilullista puolta, se täytyy ottaa huomioon. Tämä on hypoteettinen kysymys, mutta kannattaisin sellaisessa tapauksessa avointa keskustelua. Meidän tehtävänä on huolehtia siitä, että meidän urheilullinen menestyksemme on niin hyvä kuin mahdollista. Me pyrimme mahdolliset haittatekijät tietysti käsittelemään ja tekemään ratkaisuja sen mukaan.” (Ranta 2014a.)

Setan varapuheenjohtaja Mikko Väisänen kommentoi YLE Urheilulle: ”Kun seurassa urheilija uskaltaisi olla oma itsensä myös seksuaalisen tai sukupuolen moninaisuuden myötä, se kääntyisi seuran ja ryhmän voimavaraksi. Silloin häneltä ei menisi energiaa siihen, että joutuisi miettimään, miten piiloudun ja suojaan itseäni. Tällöin hän voisi laittaa kaikkensa peliin, mikä olisi seuran kannalta tärkeintä. Tässä ei ole kyseessä haittatekijä vaan resurssi”. Väisäsen mukaan Ari-Pekka Liukkosen ulostulo on lisännyt urheilijoiden yhteydenottoja Setaan. (Ranta 2014c.)

Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohutuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä. (Yhdenvertaisuuslaki

2015/8). Kuten esimerkeistä käy ilmi, yhdenvertaisuuslaki ei toteudu joukkueurheilupiireissä. Tätä näkemystä tukevat myös Kokkosen (2012, 29–33) tutkimustulokset, joista ilmenee, että joukkueetovereiden tai muiden ryhmäliikkujien harrastamasta syrjinnästä ja halveksivasta käyttäytymisestä on paljon näyttöä. Tämän seurauksena homoseksuaalit näyttävät valitsevan yksilölajit ennen joukkueurheilulajeja.

3.2 Homoseksuaalisuus joukkueurheilussa aikaisempien tutkimusten valossa

Näyttäisi olevan niin, ettei aiheestamme ole aikaisempaa tutkimustietoa. Aihetta sivuaavia tutkimuksia on olemassa, esimerkiksi ryhmadynamiikasta, homoseksuaalisuudesta ja joukkuekäyttäytymisestä on paljon aineistoa. Seksuaalivähemmistön edustajien kokemuksia omasta asemastaan joukkueessa ei tietääksemme ole aikaisemmin tutkittu, ainakaan kvalitatiivisesti.

Valtion liikuntaneuvosto on teettänyt määrällisen tutkimuksen vuonna 2012 jossa käsitellään homoseksuaalisuutta joukkueurheilussa. Tutkimuksen toteutti Marja Kokkonen. Tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena oli kuvata, kuinka yleistä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien tutkimukseen osallistujien syrjintä oli kilpa- ja harrasteurheilun parissa tutkimushetkeä edeltäneen vuoden aikana. Lisäksi selvitys pyrki korottamaan syrjinnän hyvinvointiin ja liikuntaharrastuneisuuteen liittyviä seurauksia. Tutkimukseen osallistui kaikkiaan 419 seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvaa ihmistä. Tutkimus toteutettiin verkkokyselyn avulla. (Kokkonen 2012, 43.)

Kokkosen tutkimuksessa, (2012, 17–21) Williams (2007) sekä Cox & Thompson (2001, 10) osoittavat, että urheilua pidetään lähtökohtaisesti eräänä maskuliinisuuden ilmaismuotona, vanhoillisena, ja miehille etuoikeuksia tarjoava instituutiona. Normi: vain heteroseksuaali harrastaa liikuntaa, vallitsee urheilumaailmassa. Varsinkin miesurheilijat ovat heteroseksuaaleja, ellei toisin todisteta. Miesten keskuudessa onkin yleistä, että on tarve vakuuttaa muut omasta heteroseksuaalisuudestaan. Homofobisessa liikuntaympäristössä olemisen vie seksuaalivähemmistön urheilijalta liikaa energiaa, ja haittaa urheilusuoritukseen keskittymistä. Urheilun heteronormatiivinen ilmapiiri vaikuttaa homoseksuaalien itseluottamukseen ja itsetuntoon kielteisesti. Avoimesti homoseksuaalit joukkueurheilijat ovat kansainvälisesti harvinaisuuksia.

Suhtautuminen homoseksuaaleihin on kielteistä varsinkin miesvalmentajilla. Urheilun ja liikunnan parissa koettu syrjintä johtaa yleensä siihen, etteivät seksuaalivähemmistöjen edustajat ole mukana urheilutoiminnassa enää aikuisiällä. Tutkimuksen mukaan 26 % miehistä 10 % naisista ja 59 % transgendereistä olisi halunnut harrastaa joukkueurheilua, mutta eivät seksuaalisen suuntautumisensa takia pystyneet harrastamaan. (Kokkonen 2012, 19–21.)

Naisten puolella tilanne on toinen. Naisten heteroseksuaalisuus kyseenalaistetaan jo pelkästään sillä, että nainen urheilee ja astuu näin perinteisesti miesten hallitsemalle alueelle. Tästä syntyy oletus, että suurin osa joukkuelajeja urheilevista naisista on lesboja. Myytti vahvistaa olemassa oloaan sillä, että aktiiviuransa aikana homoiksi tunnustautuneita naisurheilijoita on paljon enemmän kuin miehiä. Etenkin naisille monet urheilujoukkueet saattavat olla turvallisia liikuntaympäristöjä, jossa perinteiset sukupuoli odotukset ja roolit voi rikkoa. Näin ollen omasta suuntautumisestaan on helpompi ja mahdollista avautua. (Kokkonen 2012, 17–18.)

Homomiehillä on homonaisia enemmän kielteisiä kokemuksia koululiikunnasta. Kielteisimmät kokemukset liittyvän eniten pukuhuoneisiin ja suihkutiloihin, ei niinkään itse urheilusuoritukseen. Miesten puolella homofobia on yleistä ja sitä esiintyy huomattavasti paljon enemmän kuin naisten keskuudessa. (Kokkonen 2012, 19–20.)

Ongelmana seksuaalivähemmistöjen edustajat kohtaavat urheilussa vaikuttavan homofobian. Homoseksuaalisesti suuntautuneet pelaajat uhkaavat joukkuepelien arvoja ja heteroseksuaalisten minäkäsitystä. Esimerkiksi Kokkonen (2012) tutkimuksessa kerrotaan, että Osbornen ja Wagnerin (2007) tekemän tutkimuksen mukaan lukiopojat jotka harrastavat baseballia, koripalloa, jalkapalloa tai amerikkalaista jalkapalloa, ovat lähes kolme kertaa niin homofobisia kuin muut saman ikäiset pojat. (Kokkonen 2012, 17–18.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asema on kansainvälisesti parantunut urheilurintamalla, mutta on se vielä vaillinaista eikä vastaa tasa-arvo käsitettä. Homo nimittelyyn on kuitenkin puututtu pelikentillä ja siitä tuomittiin ensimmäinen sakko vuonna 2011. Suurin osa kuitenkin tuntee, että heillä ei ole mahdollisuutta ilmaista seksuaalista suun-

tautumistaan avoimesti syrjinnän ja häirinnän takia. Kilpaurheilua harrastaneet homoseksuaalit ovat kokeneet suuntautumisensa takia pelkoa, ahdistusta ja kokevat tulevana kiusatuksi sekä fyysistä ja henkistä väkivaltaa. (Kokkonen 2012, 19–20.)

Epäkohtia ja käytännön ongelmia on globaalisti ja yhteiskunnallisestikin vielä monia, saati sitten yksilötason toiminnassa. Kun puhutaan sukupuolivähemmistöistä, on myös huomioitava, että urheilijan on valittava mies- tai naisurheilu. Toistaiseksi ei ole muita vaihtoehtoja. Ihmiset jotka eivät koe kumpaakaan sukupuoltaan omaksi kärsivät rakenteellisesta syrjinnästä. Myös ne jotka ovat lääketieteellisesti korjanneet sukupuolta kärsivät tästä, heille annetaan hormonihoitoa joka on kiellettyjen aineiden listalla ja estää näin ollen kilpailemisen. Kaiken lisäksi suurin osa urheilujärjestöistä panostaa syrjinnän vastaisessa toiminnassa enemmän rasismien ehkäisemiseen kuin homofobian poistamiseen ja seksuaalivähemmistöjen edustajien yhdenvertaisuuteen. (Kokkonen 2012, 17–21.)

3.3 Näkökulmamme aiheeseen

Tarkastelemme opinnäytteessämme aihetta joukkueurheilua harrastaneiden seksuaalivähemmistön edustajien näkökulmasta. Selvitämme siis seksuaalivähemmistöjen edustajien kokemuksia ja mahdollisia toiveita siitä, tulisiko heidät huomioda joukkueessa, ja jos tulisi, kuinka. Näkökulma tutkimukseemme tulee vahvasti kokijoilta itseltään. Keräsimme haastattelemalla aineistoa seksuaalivähemmistön edustajilta. Koemme, että he itse ovat parhaita informanteja laadullista tutkimusta tehdessä. Meillä kummallakaan ei ole kokemusta avoimesti homoseksuaaleista omissa urheiluharrastuksissamme. Näin ollen emme peilaa omia kokemuksiamme joukkueurheilussa, ja omat kokemuksemme joukkueurheilussa eivät kuulu tutkimuksen piiriin.

Lisäksi tarkastelemme aihetta hieman johtohahmon, valmentajan tai kapteenin näkökulmasta. Kuinka johtohahmojen kannattaa ottaa huomioon seksuaalivähemmistön edustajan tarpeet ja mahdollinen vaikutus ryhmädynamiikkaan voittavaa joukkuetta rakentaessa. Tämä työ tarjoaa kysymykseen vastauksia, joilla uskomme olevan käyttöä valmentajille, kapteenistolle ja muulle seurahenkilöstölle joita joukkueen asiat koskettavat. Ideaalina tavoitteena on, että jokainen joukkueen jäsen voi keskittyä pelkäänsä urheilusuoritukseen eikä esimerkiksi oman persoonansa peittelyyn.

Ennen kaikkea käsittelemme aihetta yhteisöpedagogin näkökulmasta. Ammatillisen osaamisemme valossa tiedämme, että ryhmä toimii paremmin, kun jokainen yksilö saa olla vapaasti oma itsensä ilman pelkoa syrjityksi tulemisesta. Tehtävänäme kasvatuksen ammattilaisina on lisätä ihmisten hyvinvointia, ja liikunta on tärkeä osa kokonaisuutta. Mielestämme kaikilla, jotka haluavat liikkua ja urheilla, täytyy olla hyvä ja mielekäs mahdollisuus tähän.

Tässä työssä käsittelemme seksuaalivähemmistöihin liittyviä kysymyksiä joukkueurheilussa. Yhteisöpedagogi voi työskennellä monissa järjestöissä ja seuroissa. Tällöin pitää osata huomioida ihmisten moninaisuus.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävän rajausta ja tutkimuskysymys

Tutkimuksemme kohdejoukkoon kuuluvat homo-, lesbo- ja biseksuaalit, jotka harrastavat, tai ovat harrastaneet joukkueurheilua, ja ovat valmiita kertomaan kokemuksistaan joukkueessa. Urheilujoukkueella tarkoitamme tässä työssä urheilujoukkuetta, joka koostuu joukkuelajin urheilijoista. Emme tarkastele yksilölajien edustajia, jotka voivat kuitenkin toimia myös joukkueena, esimerkiksi uimareista tai hiihtäjistä koostuvina viesti- tai maajoukkueina. Kohdejoukkomme koostuu kahdestatoista henkilöstä. Heistä yhdeksän määrittää itsensä naiseksi ja kaksi mieheksi. Yksi kohdejoukkostamme ei määritä sukupuoltaan.

Tutkimukssammme etsimme vastausta kysymykseen, kuinka seksuaalivähemmistön edustajat kokevat heidän olonsa joukkueen jäsenenä. Varsinainen tutkimuskysymyksemme on:

- Kuinka seksuaalivähemmistön edustajat kokevat asemansa joukkueessa?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Laadullinen ja määrällinen tutkimus ovat usein aseteltu vastakkain toistensa vastakohina. Toista tutkimustapaa on pidetty jopa toisen tutkimustavan kritiikkinä. Asetelma on ollut aina tällainen. Vaikka kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus voidaan yhdistää, on helpompi ymmärtää niiden erot vastakkain asettelun kautta. Karkean jaon mukaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pohjautuu kokemuksellisiin tutkimuksiin ja määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus pohjautuu tilastoitavaan tietoon. (Tuomi, Sarajärvi 2012, 65–67.) Tutkimuksemme on laadullinen, emme pyri tilastollisiin yleistyksiin. Tarkoituksemme on kuvata ilmiötä, sekä saada joukkueurheilevien seksuaalivähemmistöjen edustajien ääni kuuluviin.

4.2.1 Haastateltavat

Saimme haastateltavia kahdella tapaa, pääasiassa yhteistyötahojamme hyödyntäen. Pääyhteistyökumppanimme on Seta. Seta on ihmisoikeusjärjestö jonka lyhenne tulee sanoista seksuaalinen tasavertaisuus. Setan toiminnan päätavoitteena on, että ihmiset voivat elää yhdenvertaisina riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. (Seta 2014.) Setan lisäksi olimme yhteydessä HOT ry:n kanssa. HOT ry on suomalainen gay- urheilu- ja liikunta seura. HOT ry:n tarkoitus on tukea seksuaalivähemmistön edustajia urheilullista liikkumista ja tavoitteellista harjoittelua (HOT ry 2015).

Teimme virallisen haastattelukutsun (Liite1), jota jaoimme pääasiassa yhteistyökumppanimme Setan avulla. Lähetimme kutsun Setan pääkonttoriin, sekä Setan kahdeksalle jäsenjärjestölle ympäri Suomea. Haastattelukutsu lähetettiin sähköpostitse myös HOT ry:lle, joka tahollaan jakoi tietoa opinnäytetyöstämme potentiaalisille haastateltaville. Setan jäsenjärjestöt jakoivat haastattelukutsuamme omia tiedotuskanaviaan pitkin, esimerkiksi sosiaalista mediaa hyödyntäen.

Lisäksi saimme haastateltavia avaininformantteja eli niin sanottua ”lumipalloefektiä” käyttäen. Saatuamme muutaman avaininformantin haastateltavaksi pyysimme heitä jakamaan tietoa lähipiirilleen, josta voisi löytyä lisää innokkaita haastateltavia. Näin saimme muutamia haastateltavia lisää. Pyysimme myös ystäviämme jakamaan tietoa opinnäytetyöstämme. Heidän avullaan saimme muutaman kohderyhmään kuuluvan haastateltaviksi. Lisäksi jaoimme haastattelukutsua Facebookissa. Suurimpana ongelmanamme oli saada miespuolisia homoseksuaaleja uskaltautumaan haastateltavaksemme. Erityisesti tähän ongelmaan toivoimme saavamme apua yhteistyötahoiltamme.

Haastattelut toteutettiin anonymisti. Toiveemme oli, että voimme haastatella kaikki haastateltavat kasvotusten. Tämä toteutui yli odotusten. Kahdestatoista osallistujasta haastattelimme kymmentä kasvotusten. Kaksi haastateltavista vastasi sähköpostitse lähettämäämme avoimeen teemahaastattelurunkoon. (Liite2). Ohjeistimme sähköpostitse osallistuvia vastaamaan samaan tapaan kuin haastattelutilanteessa kasvotusten. Kannustimme myös kirjoittamaan laatimiemme kysymysten lisäksi kaikesta aiheeseen liitty-

västä, jonka he kokevat tärkeäksi. Koimme, että muukin tieto jota he mahdollisesti tuottavat on suotavaa, sillä emme välttämättä olleet osanneet huomioda kysymyksiä laatiessamme yksilöiden erilaisia kokemuksia. Tämän seurauksena tutkimuksemme kannalta tärkeää informaatiota olisi voinut jäädä uupumaan, mikäli emme olisi antaneet vapaan sanan mahdollisuutta.

Tutkimukseemme osallistuneista haastateltavista yhdeksän määrittelee itsensä naiseksi ja kaksi mieheksi. Osallistujista yksi ei määritä sukupuoltaan, eikä seksuaalista suuntautumistaan. Mainitsemme haastatellun sukupuolen työssämme siksi, että erot seksuaalivähemmistöihin suhtautumisessa vaikuttavat olevan merkittävät nais- ja miesjoukkueurheilun välillä. (Katso kappale 3.3.) Naishaastateltavat esiintyvät työssä nimimerkeillä ”Nainen1- Nainen9”. Mieshaastateltavat nimimerkeillä ”Mies1” ja ”Mies2”. Haastateltava, joka ei halua määrittää sukupuoltaan, esiintyy nimimerkillä ”Haastateltava1”.

Haastateltavat olivat tutkimusta tehdessämme iältään 18–46-vuotiaita. Heistä kahdeksan on pelannut tai pelaa edelleen jalkapalloa, salibandya, rollerderbyä, tai amerikkalaista jalkapalloa. Neljä haastateltavistamme on harrastanut tai harrastaa muodostelmaluistelua, ryhmätanssia, tai cheerleadingia. Ikähaitarin sekä lajikirjon lisäksi harrastetun lajin taso vaihteli suuresti, harrastepeleistä Suomen korkeimpiin sarjatasoihin.

Tutkijoina havaitsimme kaikkien haastateltavien ulosannissa ja olemuksessa yhtäläisyyksiä. Kaikki haastatelluista vaikuttivat erittäin sosiaalisilta ja itsevarmoilta, hyvän itsetunnon omaavilta henkilöiltä. Kaikkien haastateltavien kokemuksia joukkueurheilussa leimasi vahvasti positiivisuus, mielestämme he kokivat joukkueen voimavarana. Mielestämme on hyvin mahdollista, että tässä työssä haastatellut ovat itse omalla olemuksellaan ja tekemisellään raivanneet tietä hyväksynnälle joukkueissaan. Tämän työn tuloksia tarkastellessa on otettava huomioon informanttien kokemusten olevan lähes poikkeuksetta positiivisia. Lisäksi osallistujista 9/12 on itsensä naiseksi määritteleviä, joten tulokset perustuvat vahvasti naisurheilijoiden kokemuksiin.

4.2.2 Menetelmän valinta

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi, sekä dokumentteihin perustuva tieto. Näitä menetelmiä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisesti tai rinnakkain. Haastattelun ja kyselyn ideat ovat hyvin yksinkertaisia. Kun haluamme tietää mitä ihminen ajattelee tai mitä hän kokee, on järkevää kysyä asiaa häneltä itseltään. (Tuomi, Sarajärvi 2012, 71–74.) Hirsjärvi ja Hurme (2004, 34) ovat samoilla linjoilla. Heidän mielestään on loogista haastatella ihmisiä, jos on kiinnostunut ihmisten kokemuksista. Heidän mielestään haastattelumenetelmän käyttö aineistonkeruuseen voidaan perustella lauseella: ”Kun tutkitaan ihmisiä, miksi ei käytettäisi hyväksi sitä etua, että tutkittavat voivat kertoa itseään koskevia asioita.” Pohitiessamme tässä opinnäytteessä käytettävää aineistonkeruumenetelmää otimme huomioon työn luonteen, tutkimuskysymykset, sekä käytettävän aineiston analyysimenetelmän. Vartenotettaviksi aineistonkeruumenetelmiksi mielsimme joko strukturoidun lomakekyselyn tai haastattelun tekemisen. Päädyimme hyödyntämään teemahaastattelumenetelmää.

Haastattelun etu on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsitys, selventää sanamuotoa, ja käydä keskustelua informantin kanssa (Tuomi, Sarajärvi 2012, 71–74.) Hirsjärvi ja Hurme (2004, 35) näkevät haastattelun etuina ennen kaikkea mahdollisuuden selventää ja syventää vastauksia juuri keskustelun avulla. Tällaista mahdollisuutta ei toisena aineistonkeruumenetelmänä miettimämme lomakekysely tarjoa.

Joustavaa edellä mainittujen ominaisuuksien lisäksi haastattelussa on myös, että kysymykset voidaan esittää tutkijan haluamassa järjestyksessä. Haastattelutilanne ymmärrettään lomakekyselyä harvemmin tietokilpailuksi. Haastattelun eduksi on katsottava myös, että haastatteluun voidaan valita henkilöt, joilla on kokemus tutkittavasta ilmiöstä. Haasteiksi haastattelumenetelmää hyödynnettäessä on usein koettu relevanttien tutkittavien löytäminen, aika, sekä raha. (Tuomi, Sarajärvi 2012, 71–74.) Tätä työtä tehdessämme havaitsimme haasteiksi kaikki edellä mainitut seikat, erityisesti miespuolisten haastateltavien löytämisen.

Erilaisista haastattelumenetelmistä päätimme käyttää teemahaastattelua sen dialogisuuden tuoman hyödyn vuoksi, sillä tavoitteenamme haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkimuskysymykseemme liittyen. Tuomi ja Sarajärvi (2012, 71–74) toteavat, että tehokkaasti tavoitteeseen päästäkseen on tutkijan perusteltua antaa haastattelukysymykset informantille ennalta tutustuttavaksi, ja toimimme tämän ohjeistuksen mukaisesti. Toimitimme jokaiselle haastateltavalle kysymykset etukäteen tutustuttaviksi joko sähköpostitse tai tulosteena. Tuomen ja Sarajärven (2012, 71–74) mukaan kannattaa haastattelu aika sopia etukäteen, ja on tutkimuseettisesti oikein kertoa, mitä haastattelu koskee, sekä mihin aineistoa käytetään. Noudatimme tätä työtä tehdessä heidän ohjeistustaan myös näiltä osin.

Hirsjärvi ja Hurme (2004, 47) näkevät teemahaastattelun hyötynä sen, että haastateltavat ovat kokeneet kyseessä olevan ilmiön jo etukäteen, joten heillä on esiymmärrys asiasta. Teemahaastattelu on haastava tehdä, jollei aiheesta ole jo olemassa olevaa ymmärrystä. Teemahaastattelun eduiksi luetaan myös että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa ja tulkinnat keskusteluista ovat keskeisessä roolissa.

Teemahaastattelussa edetään tiettyjen keskeisten, etukäteen valittujen teemojen, ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelumenetelmää hyödynnettäessä korostuu haastateltavan tulkinta asiasta, haastateltavan antamat merkitykset asioille, hänen kokemuksensa, sekä se miten kokemukset ovat tilannesidonnaisia. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Haastattelijan tehtävä on pitää haastattelu aiheessa. Teemahaastattelut ovat herättäneet kritiikkiä yhdenmukaisuuden vaihtelevaisuuden takia. Jokainen haastattelutilanne on uniikki, esimerkiksi kysymysten käsittelyjärjestys voi vaihdella. Näin ollen haastattelujen painopiste ja laajuus voivat vaihdella huomattavasti eri haastatteluissa, vaikka haastattelurunko sekä kysymykset ovat täsmälleen samat. (Tuomi, Sarajärvi 2012, 74–80.) Havaitsimme haastatteluja tehdessämme tämän pitävän paikkansa. Haastattelujen sisältö vaihteli jonkin verran riippuen esimerkiksi haastateltavan iästä sekä hänen harrastamansa lajin tasosta. Lisäksi ihmisten luonteiden eroavaisuudet sekä itse haastattelutilanne tuntuivat vaikuttavan puheen määrään sekä sisältöön.

Lomakehaastatteluun verrattuna teemahaastattelua tehdessä tutkijalla on mahdollisuus ohjata haastateltavien vastauksia takaisin aiheeseen tarpeen vaatiessa, ja näin teemahaastattelumenetelmällä saadaan todennäköisimmin vastaukset juuri haluttuihin kysymyksiin. Teemahaastattelun dialogisuus mahdollistaa sen, että haastattelija ymmärtää haastateltavan todennäköisemmin oikein, sillä haastattelijalla on mahdollisuus kysyä ollessaan epävarma jonkin asian suhteen. Haastattelu voi toimia kysymys-vastaus mallilla, mutta teemahaastattelua tehdessä dialoginen ote ohjaa haastattelua kuuntelu-puhe-malliin. Dialogin luonteeseen kuuluu, että sitä ei voi etukäteen suunnitella ja näin ollen lopputulos on aina avoin. Dialogissa haastattelija tulkitsee koko ajan haastateltavan sanomaa ja voi tehdä johtopäätöksiä ilmeistä, eleistä, sekä äänenpainosta. (Tuomi, Sarajärvi 2012, 74–80.) Hirsjärvi ja Hurme (2004, 34) ovat asioista samaa mieltä, he pitävät haastattelua hyvänä, koska tiedonhankinnan voi suunnitella haastattelut yksityiskohtaisesti ja haastateltavat kohdataan yksilöinä.

Tutkimusta tehdessä on pohdittava kuinka paljon aineistoa täytyy kerätä jotta tutkimus olisi tieteellistä, edustavaa, sekä yleistettävissä. Laadullisten opinnäytetyötutkimusten aineistojen koot eivät vaihteile merkittävästi, vaan pääsääntöisesti aineiston koko on pieni tai vähäinen. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai kokemuksia. On tärkeää valita tutkittavat niin, että heillä on mahdollisimman paljon kokemusta tai tietoa asiasta. (Tuomi, Sarajärvi 2012, 85–86.) Tätä työtä tehdessämme pyrimme saamaan mahdollisimman paljon tietoa antavia tutkittavia muodostamalla laadukkaan haastattelukutsun joka todennäköisimmin vetäisi puoleensa ihmisiä joilla on kokemusta ja sanottavaa aiheesta. Mielestämme paljon kokemusta omaavilla tutkittavilla on enemmän annettavaa työllemme kuin vähemmän kokemuksen omaavilla.

Empiirisyys on esillä tutkimuksessamme, koska käsittelemme haastateltavien kokemuksia. Pyrimme teoreettisen ja empiirisen tutkimuksen sulavaan vuorovaikutukseen. Peilaamme teoriaa haastateltavien kokemuksiin. (Uusitalo 1997, 60–62.) Tutkimusky-symyksemme pohjautuu teoreettisesta tutkimuksesta, tutkimme asiaa ulkopuolisen näkökulmasta. Tutkijoina analysoimme haastatteluja neutraalisti. Näin takaamme, että tutkimuksen kohdejoukko saa äänensä kuuluviin parhaalla mahdollisella tavalla. Tuomen ja Sarajärven (2012, 21) mukaan empiirisessä tutkimuksessa on olennaista, että tutkit-tavien henkilöllisyys tai tunnistetiedot eivät tule ilmi. Tutkimusaineistot hävitetään kun

niitä ei enää tarvita. Tämä takaa tutkimukselle anonymiteettisyyden, sekä tutkimuksen eettisyyden.

Työstämme puhuttaessa, on laadullisesta tutkimusta kutsuttava ymmärtäväksi tutkimukseksi, koska yritämme ymmärtää haastateltavia. Emme pyri vain selittämään ilmiötä vaan tarkastelemaan ja ymmärtämään sitä. (Tuomi, Sarajärvi 2012, 27–28.) Pyrimme ymmärtämään seksuaalivähemmistön edustajien kokemuksia ja saamaan tietoa asiasta yhteisöpedagogin näkökulmasta.

Laadullinen tutkimus on kokonaisuus, joka käsittää sekä kokemukset että analyysin. Laadullista tutkimusta tehdessä on hyvä pitää aineiston analyysimenetelmä mielessä, sillä nykypäivänä pidetään merkittävänä, että aineiston analysointitapa määrittää aineiston keräämistavan. On järkevää miettiä aineiston analysointitapaa ennen aineistonkeruumenetelmän valitsemista, jotta aineistosta saa parhaan mahdollisen informaation irti. Laadullista tutkimusta tehdessä tulee ottaa huomioon mitä ja miten kirjoittaa, jotta aineisto olisi luotettava. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää ottaa huomioon filosofinen kysymys; miten minä voin ymmärtää toista. Lisäksi tutkimuskysymyksiä mietittäessä ja muotoiltaessa on otettava huomioon miten eri tavoin haastateltava voi ymmärtää haastattelukysymykset, ja pyrittävä lopputulokseen, joka on mahdollisimman selkeä ja yksiulotteinen. Vastavuoroisesti on pohdittava myös, miten tutkija ymmärtää haastateltavan. (Tuomi, Sarajärvi 2012, 68–70.)

4.3 Aineisto ja analyysi

Aineistojen ja menetelmien välillä on vuorovaikutussuhde, menetelmän luonne rajaa aineistoamme haluamaamme suuntaan (Uusitalo 1997, 50). Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksemme teemahaastattelun, joten analyysimenetelmämme määräytyy sen mukaan. Tuomen ja Sarajärven (2013, 109) esittelemä sisällönanalyysimenetelmä toimii meidän aineistoamme ajatellen erinomaisesti.

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä, ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tätä ilmiötä kuvaavista haastatteludokumenteista. Sisällönanalyysi on ennen kaikkea tekstin analyysia. Analysoimalla sisältöä pyritään aineisto järjestä-

mään tiiviiseen ja selkeään muotoon kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on tutkimuksen informaatioarvon lisääminen, hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan selkeä ja yhdenmukainen kokonaisuus. Lisäksi analyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitellään, ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi, Sarajärvi 2013, 108.)

Sisällönanalyysimenetelmämme on aineistolähtöinen. Se voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan, pelkistämiseen, ryhmittelyyn sekä teoreettisten käsitteiden luomiseen. Aineiston pelkistämisessä informaatio on auki kirjoitettu haastatteluaineisto joka pelkistetään karsimalla epäolennaiset asiat pois. Tällöin pelkistäminen ohjaa tutkimustehtävää, jonka mukaan aineisto pelkistetään litteroimalla tai koodaamalla. Pelkistäminen tapahtuu siten että auki kirjoitetusta aineistoista etsitään tutkimuskysymyksiin ratkaisuja. (Tuomi, Sarajärvi 2013, 109.)

Ryhmittäminen on analysoinnin seuraava vaihe. Koodatut alkuperäishaastattelut käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään alaluokiksi niitä leimaavien teemojen mukaan. (Tuomi, Sarajärvi 2013, 109.)

Analysoinnin viimeisessä vaiheessa erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto, ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan johtopäätöksiä. Analyysin perusteella tulkitaan ja päätellään näkemystä ilmiöstä, mistä asiassa todella on kyse? (Tuomi, Sarajärvi 2013, 110.)

Toteutimme aineistoanalyysin seuraten Tuomen ja Sarajärven (2013, 109) laatimaa sisällönanalyysin menetelmätapaa. (Kuvio1.) Ensin kuuntelimme äänittämämme aineiston useaan kertaan lävitse. Tämän jälkeen litteroimme haastattelut tekstitiedostoiksi, ja luimme ne lävitse useaan kertaan. Karsimme tutkimuksen kannalta epäoleellista materiaalia pois, ja pilkoimme tekstitiedostot pienempiin osiin etsien samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Jaoimme tekstit kolmeen osa-alueeseen: yksilön kokemukseen liittyviin, joukkueen toimintaan liittyviin, sekä muuhun tärkeään jonka koimme olevan

oleellista tutkimamme ilmiön kannalta. Tavoitteenamme oli saada selville, mitä haastattelvat todella tarkoittavat sanomallaan, ja vastaavatko he todella tutkimuskysymyksiimme. Lisäksi pyrimme saamaan selville, tuottavatko he muuta tutkimuksen aihepiiriin liittyvää tärkeää informaatiota.

KUVIO 1. Sisällönanalyysin menetelmätapa (Tuomi, Sarajärvi 2013, 109)

Opinnäytteemme aineiston luotettavuutta tukee Hirsjärven & Hurmeen (2004, 185) määrittelemät kriteerit haastatteluaineistolle. Heidän mukaansa haastatteluaineisto on luotettavaa, kun kaikki haastattelut on tallennettu, ja tallenteiden laatu on hyvä. Litte-roinnin tulee noudattaa samoja sääntöjä koko tutkimuksen ajan, ja luokittelun tulee olla johdonmukaista. Opinnäytteemme haastatteluaineisto mukaillee edellä mainittuja eh-toja, joten aineisto voidaan määritellä luotettavaksi.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuskysymyksemme avulla pyrimme selvittämään seksuaalivähemmistön edustajien kokemuksia heidän omasta asemastaan joukkueen jäsenenä. Lisäksi käsittelemme sitä, onko seksuaalivähemmistön edustajan tai edustajien läsnäolo vaikuttanut urheilujoukkueen joukkuehenkeen ja toimivuuteen. Tässä osiossa avaamme tulokset.

Pennington (2005, 91) toteaa, että yksilö voi kokea rooliristiriitaa, jos esittää ryhmässä jotain muuta, kuin mitä todellisuudessa on. Rooliristiriita on erittäin stressaava tilanne, ja heikentää yksilön panosta ryhmän tavoitteen saavuttamiseksi. On siis yksilön viihtyvyyden kannalta erittäin tärkeää, että hän voi olla ryhmässä oma itsensä. Lisäksi joukkueurheilussa hyvä joukkuehenki on menestyksen kannalta tärkeää, ja hyvän joukkuehengen syntyminen edellyttää jokaisen hyväksymistä sellaisena kuin on.

Tähän työhön haastattelemamme ihmiset eivät juuri rooliristiriitoja tai muitakaan vaikeuksia olleet joukkueurheilun piirissä kohdanneet. Tutkijoina olemme sitä mieltä, että tämän on voinut mahdollistaa se, että useat joukkueet ovat olleet ryhmadynaamisesti suorituvaiheessa. Sekä Penningtonin (2005) että Kopakkalan (2011) mielestä suorituvaihe on ryhmän aktiivisen toiminnan aikana ideaalinen. Penningtonin (2005, 73) mukaan suorituvaiheessa ryhmä uppoutuu tehtävään ja on ohittanut esimerkiksi kuohunnan ajan, jolle on ominaista että ryhmässä voi syntyä ristiriitoja jotka vaikeuttavat ryhmän pääsemistä tavoitteeseen. Kopakkala (2011, 82–83) toteaa suorituvaiheessa olevalle ryhmälle olevan ominaista, että turvallisuuden tunne ryhmässä on lisääntynyt niin suureksi, että yksilöiden erilaisuus nähdään voimavarana, eikä uhkana. Työssämme ryhmän tavoite tarkoittaa urheilujoukkueen menestystä, esimerkiksi jalkapallo-ottelun tai tanssikilpailun voittamista.

Haastattelemiemme urheilijoiden joukkueet vaikuttavat uppoutuneen tehtävään huolella. Pelitilanteessa, kilpailusuoritusta tehdessä tai harjoittellessa ei ollut halua tai aikaa ajatella muuta kuin itse suoritusta. Useat tähän työhön haastatelluiden joukkueista vaikuttavat olleen suorituskeskisiä.

”Se tehdään mikä on tehtävä ja cheerleading kuitenkin on mitä suurimmissa määrin kontaktilaji jossa ei mitenkään voi kaihtaa toisen kosketusta – homo tai hetero. Joukkueella on lisäksi se halu tehdä hyvin ja tehdä hienosti, ehkä jopa voittaa joku palkintokin ja silloin pitää tehdä yhdessä ja täysillä.”(Nainen5)

”On aika ihailtavaa että meillä se dynamiikka oikeesti meni sen mukaan kuka osaa ja mitä ja millälailla, kauan on ehtinyt treenata ja millä asenteella. Se oli hienoa.”(Nainen5)

”Pelisäännöt on edelleen samat, jokaisella on edelleen se oma tehtävä suoritettava.”(Nainen5)

”...kaikilla oli kuitenkin niin kova halu tehdä hyvä ohjelma, hyvä show”(Mies2)

”Siis mä luulen et oli se ehkä helpompaa ku kaikki oli tyttöjä, mut en usko et se ois ollu vaikeeta vaikka ois ollu muutama poikakin, kaikilla on kuitenkin se sama päämäärä...”(Mies2)

”Seksuaalinen suuntautuminen ei ainakaan ole vaikuttanut kielteisesti esimerkiksi peliajan saamiseen”(Nainen6)

5.1 Avoimesti homona

Aineistostamme ilmenee, että yksilöt ovat viihtyneet joukkueissaan mainiosti. Ratkaisevalla tavalla omaan asemaan ja viihtyvyyteen on näyttänyt vaikuttavan hyvä, avoin ja suvaitseva joukkuehenki. Haastattelemistamme henkilöistä valtaosa kokee, ettei heidän ole tarvinnut peitellä omaa suuntautumistaan nykyisessä joukkueessaan.

”Nyt tässä viimeisimmässä ryhmässä oli avoin ilmapiiri ja sai olla juuri sellainen kun on. Oltiin joukkue. Pystyttiin vaikuttamaan omiin tekemisiin ja ei ollut sellaista teinimäistä meininkiä, vaan meillä oli pari aikuistakin, niin toiminta oli aika vapaata.”(Nainen2)

”Ei todellakaan (ole tarvinnut peitellä), siinä ryhmässä varsinkin oli tosi helppo olla oma ittiesä vaan, ei ollu muita poikiakaa, helpointa oli olla oma ittiesä... Oltiin kuitenkin yläaste-ikäisiä... Yllättävän fiksua porukkaa siinä oli.”(Mies2, puhuttaessa onko ollut tarvetta peitellä seksuaalisuutta)

”Olen kertonut joukkueelle seksuaalisesta suuntautumisesta, toisille suoraan ja toisille epäsuorasti esimerkiksi facebookin kautta. Ei ole ollut tarvetta milloinkaan peitellä suuntautumista eikä sillä oikeastaan ole ollut mitään merkitystä joukkueurheilusani.”(Nainen6)

”Olla mikä on, mun mielestä olla mielummin rehellinen sekä itselle että muille... ja mut aina hyväksyttiin mukaan joka paikkaan...mun joukkuekaverit sano mulle että sillä ei

oo mitää merkitystä et mikä sä olet ku sä kuitenkin osaat hommas täällä kentällä.” (Mies1)

Haastattelemistamme urheilijoista neljä peitteli suuntautumistaan nuorempana, tai eri joukkueessa kuin viimeisin tai nykyinen joukkue. Haastatelluista vain yksi, jo aktiiviharrastamisen lopettanut sanoi suoraan, ettei olisi pystynyt kertomaan seksuaalista suuntautumistaan avoimesti joukkueelleen.

”Kun on tosi sinut itsensä kanssa. Ku tyyliin on jo löytänyt oman identiteettinsä silloin nuorena, silloin 16 vuotiaana niin silloin ku mä treenasin, harrastin tanssia, kävin ryhmätanssitunneilla niin siellä oli niinku mua nuorempia tyttöjä suurin osa, mulle tuli sellanen tunne että mun oli pakko lopettaa ne klassisen baletin tunnit, mua olis ahdistanu... Ahdisti olla siel pukuhuoneessa koska mä pelkäsin että ne saa tietää jotain kiertotietä että mä en olekaan hetero... niin kun ne on viel nuorempia että ne ei osaa käsitellä sitä.” (Haastateltava1)

”Joissain muissa lajeissa on ehkä tullu että on tarvinnut peitellä nuorempana, nyt ei tässä ole tarvinnu, mä koen että mä voin olla avoimesti oma itteni eikä se aiheuta mitään omituista tilannetta. Musta tuntuu että se on aika harvinaista.” (Haastateltava1)

”Oon mie aina välil miettiny et häiritseekö ketään et mie oon tääl suihkus samaan aikaan, mut sit jos on häirinny niin... ei varmaan oo... Tosi luonnollisesti menny.” (Nainen7)

”Mä kyl sanon ihan suoraan et en mä siellä joukkueessa kehannu sanoo et mitä mä oikeesti ajattelen, et mä oon oikeesti homo” (Nainen9)

Kaapista tulon jälkeen heidän hyvinvointinsa joukkueessa näyttäisi lisääntyneen. Haastatelluista kaikki, jotka edelleen urheilevat, vaikuttavat olevan tyytyväisiä joukkueen suhtautumiseen heidän ollessa avoimesti oma itsensä. Esimerkiksi haastateltu ”Nainen3” kokee olevansa tyytyväisempi elämäänsä nykyisin kuin aikaisemmin peitellessään suhdettaan naiseen. Ensimmäisessä lainauksessa hän kertoo aikaisemmasta suhteestaan ja sen aikaisista tuntemuksistaan, jälkimmäisessä nykyisistä tuntemuksistaan ollessaan avoimesti oma itsensä kaikkialla, myös joukkueessa.

”...paitsi mun edellisessä suhteessa joka kesti kyllä 10vuotta... mutta siinä oli kyllä se että kumppanini ei siitä paljon halunnut huudella ja sitten se teki tavallaan mutkin sulkeutuneemmaksi niin en mäkään sitten.” (Nainen3)

”...koska sä saat olla oma itsesi ja mä oon ylpee siitä mitä mä oon ja mä oon tosiaan ylpeä mun tyttöystävästä ja tosi mielellään kerron kaikille että me rakastetaan toisiamme ja tämä on minun elämä. Mä oon tosi ylpee siitä mitä me ollaan ja se tuntuu tosi hienolta.” (Nainen3)

Suomessa yhteiskunnassa vallitsee hetero-olettamus. Hetero-olettamuksen mukaan ihmiset ovat luonnostaan kiinnostuneita vastakkaisesta sukupuolesta ja perheen voivat perustaa vain mies ja nainen parisuhteessa ollessaan. Ei-heteroseksuaalisia kokemuksia pidetään vähemmän hyväksyttävänä ja selitystä kaipaavana. (Suomen liikunta- ja urheilu 2011, 9).

Havaitsimme, että hetero-olettama yltää myös seksuaalivähemmistön edustajien kokemuksiin joukkueurheilussa. Jotkut haastatelluista ovat saattaneet ajatella hetero-olettaman mukaisesti, osa on sitä mieltä, ettei heidän joukkueessaan hetero-olettamaa ole. Esimerkkinä toimivat Naisten 6 ja 7 haastattelut. Nainen 6 on sitä mieltä, ettei joukkueessa hetero-olettamaa ole, vaan seksuaalivähemmistön edustajia on useita ja siksi joukkueen jäsenet ovat tottuneet ihmisten moninaisuuteen. Mielestämme tässä joukkueessa on käynyt niin, että seksuaalivähemmistön edustajien runsaus on onnistunut kumoamaan hetero-olettaman. Joukkueen jäsenille on selvää, etteivät kaikki ole heteroseksuaaleja. Nainen 7 puolestaan kertoo, että oli suuri helpotus saada hyvä vastaanotto kaapista tullessa. Tämä kuvaa mielestämme sitä, että hän on mahdollisesti ajatellut hetero-olettaman mukaisesti, eli hänen seksuaalinen suuntautumisensa olisi jotenkin poikkeuksellista, hyväksyntää ja selittelyä kaipaavaa.

”Seksuaalisella suuntautumisellani on ollut hyvin vähän tekemistä joukkueeni parissa. Asiaan voi vaikuttaa se, että joukkueessa on useita muitakin seksuaalivähemmistöihin kuuluvia, joten ”hetero-oletusta” ei joukkueessa ole. Uskon myös, että avoimuudella ja huumorilla on saanut luotua joukkueeseen ilmapiirin, jossa kenenkään ei tarvitse tulla kaapista tai selitellä suuntautumistaan.”(Nainen6)

”Se oli iso helpotus saada se hyvä vastaanotto, niin sai olla oma ittiesä. Mie tykkäsin siitä miten se otettiin, että siihen ei reagoitu ollenkaan, varmaan monet oli arvannu etukäteen, Ei se varmaan ollu kelleen silleen yllätys että tykkäsin tytöistä ku olin silleen aika poikamainen.”(Nainen7)

5.2 Vertaistuki

Vertaistuella tarkoitetaan tunnetason tukea. Vertaistuki pitää sisällään myös erilaisen, yhteiseen kokemukseen perustuvan tiedon välittämistä. Vertaisilla on toisiinsa erityinen side, ja he löytävät helposti syvän keskinäisen ymmärryksen, johon vertaiskokemusta omaamattoman voi olla mahdoton samaistua. Vertaistuki ei ole ammatillista ohjausta, vaan yhdenvertaisten avun ja tuen antamista toisilleen omien kokemustensa pohjalta.

Vertaistuelle ominaista on, ettei siinä ole selvästi antavaa ja vastaanottavaa puolta, vaan toisia tuetaan puolin ja toisin. (Ryhänen 1998, 8.) Vertaisilla ja vertaistueella näyttäisi olleen suuri vaikutus haastateltaviemme kokemuksiin joukkueen ilmapiiriin mielekkyydestä. Haastateltavamme kokevat saaneensa erityistä tukea muilta seksuaalivähemmistön edustajilta esimerkiksi kaapista tuloon, kannustusta olla julkisesti oma itsensä joukkueessa.

”Musta tuntuu et siellä yhteisössä on niin helppoa tulla ulos kaapista... on niin paljon tukijoita ja vertaistukea saa paljo... ja kyllä vanhemmat konkarit vähä rohkasee siihen kun ne huomaa et mikä on tilanne, niin mullekin kävi”(Nainen1)

”Et on se vertaisuus tosi iso juttu, sillä on iso merkitys! Se on parhautta!”
(Mies2)

Joukkueen haastatelluista juuri urheilupiirit ovat olleet merkityksellinen tuki, jossa seksuaalista suuntautumista ei ole tarvinnut peitellä. Sen sijaan perhe tai kavერიпиiri ovat ottaneet asian negatiivisemmin. Joukkue on toiminut tukena ja turvana.

”Niin sillon mulla meni välit poikki mun parhaan ystävän kanssa... että hän ei pystynyt asiaa käsittelemään, se ei muutenkaan oikein sillo hyväksynyt... mutta tällä hetkellä ollaan taas parhaita kavereita, et on se tän saanu käsiteltyä tälle muutamassa vuodessa”(Nainen1)

”No perheen kanssa mulla oli suurin ongelma, tota, mulla meni välit poikki vanhempiin kaheks vuodeks sen jälkeen kun mä tulin kaapista... et se oman perheen ja suvun tuki on ollu vähä heikko... ne ei ensin halunnu asiaa hyväksyä, ja sen takia se jalkapallo on ollu mulle niin tärkeä.”(Nainen1)

”Mut sit mun läheisimmät... siis mun lapsuudenystävä, veti sillo herneet nenää ku mä kerroin sille et miten asia on... ja sit hän uhkas että hän kertoo mun joukkuekavereille tästä et mikä mä oon... mut sit ennenku hän ehti saapua treeneihin niin mä olinkin jo itte kertonu kaikille... hän siitä jotenki petty, et hän ei saanutkaan olla se joka ois saanu ihan kunnolla suolata mua, niin hän jotenki petty siihen hommaan sillo.”(Mies1)

5.3 Joukkuehenki

Tähän työhön haastatelluilla oli pääasiassa positiivisia kokemuksia, seksuaalisen suuntautumisen ei koettu vaikuttavan joukkueen henkeen tai suorittamiseen pelikentällä.

”...siinhän on se, että jos sulla on oikein hyvä fiilis, niin näkyyhän se kentälle ja kyl kaikessa mitä sä teet. Että joo, sitte tavallaan oppi elämään sen kanssa, niin kyl mä aina oon tykänny lajista. Siinä unohtuu kaikki asiat ku sä meet sinne kentälle ja ryntäät sen

pellon perään, esimerkiksi tää salibandy, siinä ei tuu ajateltua että mitä mä oon, vaan tossa on tää pallo ja maila ja nyt mennään.”(Nainen3)

Kopakalan (2011, 82–83) sekä Penningtonin (2005, 73) mielestä koheesion ollessa suuri ja ilmapiirin turvallinen, ryhmän yksilöiden erilaisuus nähdään vahvuutena, eikä pelottavana tai heikkoutena. Mielestämme tämän työn tulokseen peilattuna tämä tarkoittaa sitä, että joukkueet ovat olleet ryhmädynamiikan kehitysvaiheissa pitkällä, suorituvaiheessa. Tämä on mahdollistanut erilaisten ihmisten avoimen olemisen joukkueessa.

Ryhmän koheesio kasvaa, kun ryhmällä on yhteinen päämäärä. Joukkueurheilua käsitellessä yhteinen päämäärä on yleensä selvä. Esimerkiksi jääkiekkjoukkue asettaa tavoitteekseen voittaa muut joukkueet. Kaikki ryhmän jäsenet sitoutuvat tavoitteen saavuttamiseen, jolloin ryhmän jäsenet asettuvat samalle puolelle ja erimielisyydet sivuutetaan. Koheesio kasvaa parhaiten, kun ryhmä kohtaa ulkoista painetta tai kilpailua (Pennington 2005, 83–85). Urheilumaailmaan liitettynä tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kilpaillaan muita joukkueita vastaan.

Jotkut haastatelluista kokivat, että joukkueen jäsenet olivat jollain tasolla kiinnostuneita heidän seksuaalisesta suuntautumisestaan. Kiinnostus asian suhteen oli positiivista, tai ainakaan joukkueen jäsenet eivät tuoneet negatiivista suhtautumistaan ilmi.

”No totatota, ei miu mielestä oo... paitsi että meillä pelas, ja pelaa siis vieläkin pari uskovaista tyttöä, ni sitä mietin aluks itekki että mitenhä he suhtautuu, et mitenhän se usko tähä suhtautuu, et onks vastaan... no siinä vaiheessa olin jo enemmän mukana valmennustiimissäkin, ni sit meidän joukkueenjohtajan kanssa juttelin ja se sano että jos siitä tulee ongelma niin hän puuttuu siihen.”(Nainen4)

”No siellähän on sitten yks semmonen hauska tyyppi mikä on tosi kiinnostunu kaikkien jutuista ja kyselee paljon, ni se sitten kysy että seurusteletteko te vai mikä tää kuvio on...Ni vastasin rehellisesti miten homma on ja sehän oli ihan innoissaan että hyvähyvähyvä, ja siitä se sit selvis kaikille”(Nainen4)

Osa haastatelluista oli itse ottanut puheeksi henkilökohtaisia asioita joukkueen jäsenten kanssa, puhumisesta on seurannut hyvää. Kokemukset ovat olleet positiivisia, joukkuehengen on koettu parantuneen henkilökohtaisista asioista puhumisen myötä, ja tukea on annettu.

”Joukkuehenki on ehkä hieman tiivistynyt kun on tullut läheisemmäksi joukkuekavereiden kesken kertomalla omia, henkilökohtaisia asioita esimerkiksi puolisostaan” (Nainen6)

”Siellä sitten puhutaan kaikkea muuta, asioita säbään liittyen ja sen ulkopuolellekin ja se vähän varovammin kerto siitä. Mutta kerto kuitenkin, ja sitte siihenkin suhtauduttiin tosi hyvin ja hirveesti tsempattiin että kyl sää saat sen tytön.” (Nainen3)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi haastattelemiemme ihmisten kokemuksia näyttäisi leimaavan se, että he ovat pelanneet itseään vanhemmista urheilijoista koostuvissa joukkueissa. Nostamme esiin sen, että hyvän joukkuehengen syntymiseen on koettu vaikuttavan vanhempien joukkuekavereiden kypsä suhtautuminen erilaisuuteen. Aivan kaikki kokemukset eivät kuitenkaan olleet positiivisia.

”Mie oon pelannu vanhempien kanssa, niin mie luulen että se on vaikuttanu et ne on vähän kypsempii. Pari vuotta vanhempia suurin osa.” (Nainen7)

”Seuraavassa joukkueessa oli kaikenikäistä porukkaa ja siellä sain jotenkin olla vapaampi. Siellä oli paljon vanhempia naisia, ja ne oli jotenkin tosi rempseitä niin jotenkin uskalsi olla jotenkin oma itsensä.” (Nainen2)

”...mut sillo ku oli tosiaan 15v... meillähän oli tosi isot ikäerot joukkueessa, melkein kymmenen vuoden ikäero, ni sillo niiden vanhempien mielipiteisii lähti nuoremmat helposti mukaa. Joukkueen vanhin henkilö oli semmonen mielipidevaikuttaja, ihan mukava tyyppi mut hänen kanssaan eri mieltä oleminen oli välillä tosi haastavaa” (Nainen9)

5.4 Johtohahmot

Erityisen tärkeänä tekijänä hyvän, avoimen ja suvaitsevan ilmapiirin syntymisessä haastatellut pitivät joukkuekavereiden suhtautumisen lisäksi johtohahmojen, kuten valmennuksen ja kapteenien suhtautumista erilaisuuteen. Kalliopuskan, Nykäsen ja Miettisen (1995, 144) mielestä yksi valmentajan tärkeimmistä ominaisuuksista on yhteistyökyky. Valmentaja toimii ja tekee työtä sekä koko joukkueen, että yksittäisten pelaajien kanssa. Kalliopuskan, Nykäsen ja Miettisen (1995, 144) mukaan valmentaminen on laadukkaimmillaan ryhmätyötä, jossa valmentajan persoonallisuus heijastuu tekemiseen ja sitä kautta joukkueen arvomaailmaan ja normeihin.

”No siihen vaikuttaa se että mitä sieltä tulee valmennukselta ja joukkueenjohdolta ja kapteeneilta, et miten ne määrittelee sen, et mikä on niinku sallittua siinä joukkueessa, ku sieltähän ne asenteet menee sit pelaajiin ja huoltoon ja niin... minne nyt ikinä menee.. et sitä kautta se miu mielestä lähtee rakentumaan.” (Nainen4)

”...sit jos on vaikka 14-vuotias ja kokee et on pakko kertoa, ni sit valmentajan on hyvä ottaa homma haltuun, kun sillonha se valmentaja on eri tavalla turvallinen aikuinen ku tässä iässä... ja sit vielä on eroo et jos on aikuinen ja treenaa kerran viikossa tai et on 14- vuotias ja treenaa kuus kertaa viikossa, silloha valmentajalta tarvii sitä tukea niin paljon enemmän kaikkeen muuhunkin, niin myös tähänkin... ja sitten jos homma muuttuu kiusaamiseksi tai syrjinnäks ni sittenhän valmentajan on puututtava asiaan, mut ihan samalla tavalla pitää puuttua jos kiusataan vaikka jonku ulkonäöllisen seikan takia, ei tästä syystä sen enempää, ei pidä pistää mitenkää liikaa painoarvoa asialle... valmentaja ei kyllä saa olla missää tapauksessa homofobinen! Ku eihän hän voi tietää onks hänen joukkueessa homoja...”(Nainen8)

Haastatellut kokivat, että valmentajat ja kapteenit pystyvät vaikuttamaan ratkaisevasti siihen, mikä joukkueessa on sallittua ja mikä ei. Tätä kautta johtohahmojen nähtiin vaikuttavan myös siihen, kuinka lapset ja nuoret kasvavat jo hyvissä ajoin suvaitsemaan erilaiset ihmiset.

”Jos aattelee jotain pieniä lapsia niin tota ja oikeestaan isompiakin lapsia kyllähän se valmentaja on monesti sellanen hyvä tyyppi siinä joukkueessa jonka arvot on hyviä. Tosi paljon hän pystyy tekemään. Jos mä ite kuvittelisin että mä jossain vaiheessa rupeisin... mä jossain vaiheessa haaveilin siitä että mä vedän mejän pieniä tyttöjä niin että ne pääsee niinku treenaamaan, kun täällä ei ollu sellasta. Niin tota kyllä, tosi paljon musta kyllä. Hyvin sillä omalla suhtautumisella. Ja sillä miten se suhtautuu lapsiin että ollaan erilaisia mutta silti samanlaisia. Että kyllä tosi paljon ihan niinku kaikki vanhemmat ja aikuiset.” (Nainen3)

”Siis just ku se yks ihminen oli niin törkeen vaikuttava ihminen siellä sen neljän-viiden vuoden ajan, et se vaikutti kyllä tosi paljon kaikkeen... positiivisella ja negatiivisella tavalla... ja sit ku se oli vielä vanhin, ja vakiintuneessa elämäntilanteessa...”(Nainen8)

”No valmentajat, musta tuntuu et ne on hiljasen tietosia kaikista näistä asioista, mutta ne ei puutu, ku ne on vähä niinku meidän henkilökohtasia asioita, niin ei ne puutu... mutta en oo koskaan törmänny sellaseen että valmentaja ois syrjiny ketää”(Nainen1)

”Ja sit jos joku valitaan kapteeniks ni ehkä sen kanssa vois keskustella asiasta, että miten reagoit... meille ainakin sanottiin että kapteenille voi mennä puhumaan ihan mistä vaa... ni kai sitä kapteenia vois kans valmistaa tilanteeseen et joku tulee kertoamaan että on ihastunu joukkuekaveriin, että mitä mä teen... ni tietää sit mitä tehdä...”(Nainen8)

Yhtenä työmme tavoitteena on lisätä ihmisten hyvinvointia, suvaitsevaisuutta sekä tietoisuutta. Valmentajan roolin ollessa hyvinvoinnin kannalta suuri, koemme tärkeäksi kehottaa tutustumaan Suomen liikunnan ja urheilun (2011) laatimaan oppaaseen Lupa näkyä, lupa kuulua. Oppaassa käsitellään valmentajan toiminnan merkitystä hyvinvoinnin lisääjänä kattavasti ja käytännönläheisesti.

5.5 Erottavia tekijöitä

Edelliset tuloslukujen osiot käsittelivät informanttien henkilökohtaisia kokemuksia joukkueurheilun maailmassa. Tässä luvussa haastatellut spekuloiivat ilmiöön liittyviä haasteita ja ennakkoluuloja, eivät asioita joita ovat joutuneet kohtaamaan itse. Näihin havaintoihin emme varsinaisesti hakeneet vastauksia haastattelurunkoon valitsemillamme kysymyksillä, mutta useat haastatellut tuottivat puhetta aiheista omaehtoisesti.

Kuten jo ilmiötä avaavassa kappaleessa 3.3 kerroimme, vaikuttaa siltä että mies- ja naisjoukkueurheilun ilmapiirien välillä on mittavia eroja. Kokkosen tutkimuksessa (2012, 17–21) Williams (2007) sekä Cox & Thompson (2001, 10) ilmentävät, että miesurheilussa vallitsevan oletaman mukaan vain heteroseksuaali harrastaa liikuntaa. Kuvitellessaan, että miesurheilijat ovat heteroseksuaaleja, ellei toisin todisteta. Tarve vakuuttaa muut omasta heteroudesta onkin miesurheilijoiden keskuudessa yleistä. Kokkosen (2012, 18–19) mukaan naisten puolella tilanne on päinvastainen. Naisten oletetaan olevan muuta kuin heteroseksuaaleja jo sillä perusteella, että nainen urheilee ja astuu näin perinteisesti miesten hallitsemalle alueelle. Ilmiöön liittyy oletus, että suurin osa joukkuelajeja harrastavista naisista on lesboja. Vastakkainasettelua vahvistaa entisestään se, että aktiiviuransa aikana homoiksi tunnustautuneita naisurheilijoita on paljon enemmän kuin miehiä.

Myös haastatteluissamme ilmeni useasti, että naisjoukkueurheilussa koetaan homouden olevan ihan arkipäivää, ja että on jopa poikkeuksellista, jos joukkueessa ei ole seksuaalivähemmistön edustajaa. Useissa naisten kanssa toteutetuissa haastatteluissa nousi esiin oletamus, että miesjoukkueurheilussa aihe on edelleen hyvin haasteellinen.

”Veikkaan et miesten puolella se on varmasti paljon hankalampaa, naisissa se on niin arkipäivää, tää otetaa paljon paremmin...” (Nainen1)

”...ja siihen miesurheilun puoleen vielä ni on kyllä just sellanen olo että kaikki siellä on heteroita ja se on sillä selvä... ja jos unohtaa urheilun ja muutenkin miettii miesten suhtautumista homoihin niin on se paljon huonompi ku naisten.” (Nainen1)

”Kyl mie luulen että on paljon parempi olla äijä niinku homo, et varmasti paljon parempi, ei helppo homma, mutta tytöillä se on tosi yleistä, esim fudis, säbä ja koris piireis on paljon lesboja, silleen se on tosi yleistä.” (Nainen7)

”Naispari on helpompi hyväksyä. Ehkä se johtuu siitä että naiset muutenkin halailee ja osoittaa tunteitaan, ja muutenkin... Jos aattelee oikein hyvät tyttökaverit keskenään niin ei niillä ole pitkä matka, jos jätetään se seksuaalinen pois, niin ei siitä ole pitkä matka että ne vois olla pari. Ne osottaa tunteitaan tosi silleen eri tavalla. Mä koen sen silleen että miehen on varmaan vaikeempi tulla kaapista.” (Nainen3)

Mies- ja naisjoukkueurheilun erojen lisäksi haastatteluista nostamme esiin sen, että useat kokivat juuri heidän lajinsa olevan jotenkin poikkeuksellinen, esimerkiksi erityisen suvaitsevainen asian suhteen. Haastatellut kokivat myös, että lajien välillä on suuria eroja.

Informanttien havaintoja tukee se, että Kokkosen (2012, 27–28) tutkimukseen liikuntaharrastuksensa yleisyyttä koskevan tiedon antaneista 107 henkilöä (30.9 %) mielsi itsensä joukkuelajien harrastajaksi. Vastauksista kysymykseen ”Mitä lajeja harrastat eniten?” ilmenee, että tutkimukseen osallistuneet harrastivat eniten palloilulajeja.

”No siis silleen on varmaan hirveen paljon lajikohtaisia eroja että musta tuntuu että tää on poikkeuksellinen urheilulaji tässä suhteessa.” (Haastateltava1)

”En tiedä onko tämä eri riippuen ns. stereotyyppisistä lajeista koska sellainenhan cheerleading ei ole – ei sinne ainakaan vielä mitään homojen kokoontumisajoja ole tapahtunut... verrattavissa esim. naisten salibandyyn tai jenkkiputkseen... huomio tässä että puhun stereotyyppisistä, kaikki saa ja voi ja kaikkien pitää harrastaa sitä mikä omasta mielestä on kivaa ja itselle sopivaa. Mutta tuntuu vaan että jotkut lajit houkuttelee enemmän lepakoita kun toiset, tiedä sitten mistä se johtuu.” (Nainen5)

”Sekin ehkä, ku luistelu on kuitenkin niin tyttömäinen laji, ni se ei ehkä oo niin helppoa ku just jossai... esim. tyttöystävä pelaa salibandya ni siellä on puolijengiä iha avoimesti homoja ja se on iha tosi normaalia...” (Nainen9)

”...munki kaveri pelaa lätkää ja niidenki joukkueessa on just joku puolet homoja... et onhan se eri meininki! Et kyl tää laji leimaa...” (Nainen8)

”Jalkapallossa on aika paljon, salibandyssa ja jääkiekossa on homoja... mutta sitten, tyttöystävä pelaa rugbya, niin siellä on sitten sillein että ei oo melkein yhtää heteroa! Musta tuntuu että siellä on oikein kunnon keskittymä.” (Nainen1)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Yhteenvetona tutkimuksemme tuloksista voidaan sanoa, että haastattelemamme urheilijat ovat viihtyneet joukkueissaan hyvin, eivätkä he ole kokeneet syrjintää. Vaikka jotkut kokivat seksuaalisen suuntautumisensa julkistamisen vaikeana, ovat he olleet tyytyväisiä elämäänsä joukkueessa avoimesti omana itsenään.

Marja Kokkosen (2012, 33–34) tutkimuksesta ”Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa” ilmenee, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluneista vastaajista (n=94–96) 78 % ei ollut koskaan havainnut joukkueetovereidensa tai muiden ryhmäliikunnan harrastajien käyttäytyvän tutkimuksessa esitetyillä tavoilla syrjivästi vuoden 2011 aikana. He eivät olleet kokeneet, että heistä olisi esimerkiksi levitetty seksuaalissävytteisiä juoruja, uhkailtu, tai heidän urheilusuorituksensa epäonnistumista tai onnistumista olisi selitelty heidän seksuaalisella suuntautumisellaan tai sukupuolellaan. He eivät olleet myöskään kokeneet, että he olisivat olleet uhka joukkueen menestykselle tai maineelle. Osallistuneet eivät myöskään kokeneet, että heitä olisi vältelty pukuhuoneessa, tai heidän itseilmaisuaan olisi yritetty rajoittaa.

Verrattaessa tätä tutkimusta Kokkosen tutkimukseen täytyy ottaa huomioon, että hänen tutkimuksensa on määrällinen. Lisäksi hänen tutkimuksensa tuloksiin on vaikuttanut myös sukupuolivähemmistöjen edustajien vastaukset. Kokkosen tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin monilta osin samansuuntaisia kuin meidänkin tuloksemme. Vähemmistöjen edustajien kokemuksia joukkueetovereiden tai muiden ryhmäliikunnan harrastajien suhtautumisessa leimaa positiivisuus.

Tähän tutkimukseen osallistuneiden viihtyvyyden joukkueissaan on mahdollistanut oikeanlainen ilmapiiri, jonka syntyyn on vaikuttanut suvaitsevat joukkuekaverit, vertaistuen läsnäolo sekä johtohahmojen oikeanlainen suhtautuminen. Seksuaalivähemmistön edustajien olo osana joukkuetta ei ole vaikuttanut joukkueen henkeen tai suorittamisen tasoon. Selitykseksi pohdimme sitä, että joukkueiden ryhmädynamiikka on ollut erinomainen, joukkueet ovat edenneet ryhmädynamiikaltaan suoritusvaiheeseen. Tällöin ryhmä kokee yksilöiden erilaisuuden vahvuutena, eikä uhkana.

Vaikka työhömmme osallistuneet haastateltavat eivät itse ole kohdanneet suuria vaikeuksia joukkueurheilun saralla, on seksuaalivähemmistöjen oikeuksien eteen tehtävä paljon töitä, aidon suvaitsemisen aikaansaamiseksi. Esimerkiksi haastatteluissakin esiinnousut miesjoukkueurheilijoiden suvaitsemattomuus verrattuna naisjoukkueurheilijoihin on merkillepantavaa.

Onnistuimme tutkimustehtävässä kokonaisuudessaan hyvin. Onnistuimme laatimaan haastattelurungon sellaiseksi, että saimme sen avulla kattavat vastaukset tutkimuskysymykseemme liittyen seksuaalivähemmistön edustajien kokemuksiin heidän asemastaan joukkueessa. Olimme aluksi huolestuneita siitä, onnistummeko löytämään tarpeeksi haastateltavia. Huolestumme katosi Setan ryhdyttyä yhteistyöhön kanssamme. Heidän verkostonsa avulla saimme levitettyä tietoa tutkimuksestamme ympäri Suomea, tämä oli ratkaisevaa haastateltavien löytämiseksi.

Jo tutkiessamme ilmiötä havaitsimme naisten ja miesten urheilun välillä olevan eroja avoimuuden suhteen. Kokkosen (2012, 19) mukaan Zipp (2011) toteaa, että varsinkin mieheksi itsensä määrittävät seksuaalivähemmistön edustajat kokevat olonsa tukalaksi urheilun maailmassa. Tätä tukee myös kokemuksemme haastateltavia etsiessä. Tutkimukseemme osallistuneista haastateltavista 9/12 määrittelee itsensä naiseksi. Panostimme erityisesti mieshaastateltavien saamiseksi, mutta saimme siitä huolimatta vain kaksi itsensä mieheksi määrittävää haastateltavaa. Kysellessämme miespuolisten joukkueurheilijahomojen perään, saimme vastauksen joka kuvaa tilannetta hyvin: ”Kai niitä jossain on, mutta ne on kyllä niin syvällä kaapissa, ettei mitää järkeä, et onnea matkaan vaan”. Saimme haastateltavaksi kuitenkin kaksi homomiestä, tämä on parempi kuin ei yhtään.

Oletamme, että jos olisimme tehneet tutkimuksen esimerkiksi 1990-luvulla, emme olisi saaneet lainkaan mieshaastateltavia. Oletamme myös, että yhteiskunnan nykyinen suhteellisen avoin ilmapiiri heijastaa myös haastateltujen kokemuksiin joukkueurheilumaailmassa. Lisäksi huomionarvoista on, että kertoessamme työn aiheesta ympäriinsä opinäyteprosessin aikana, vastaanotto on ollut poikkeuksetta positiivinen kaikkialla, ei vain seksuaalivähemmistön edustajien keskuudessa.

Mieshaastateltavien löytämisen lisäksi haasteenamme oli informanttien sijainti ympäri Suomea. Halusimme toteuttaa haastattelut kasvotusten huolimatta siitä, että aika- ja rahatilanteemme olivat melkoisen rajallisia. Ratkaisimme haasteen sopimalla useampia haastatteluja samalta paikkakunnalta samalle päivälle, sekä jakamalla haastatteluja siten että osan teimme pareittain ja osan yksin. Mikäli tekisimme tutkimuksen nyt, panostaisimme vielä enemmän mieshaastateltavien etsimiseen, pyrkisimme siihen että mies- ja naisurheilijat olisivat suunnilleen samassa suhteessa edustettuina. Sukupuolivähemmistöjen edustajia emme tietenkään sulkisi pois, mutta tämän tutkimuksen kannalta heidän erityinen houkuttelemisensa mukaan ei ole mielestämme tarpeellista. Keskityimme seksuaalivähemmistöjen edustajien kokemuksiin. Opinnäytetyö on määrätyn kokoinen, eikä aihepiiri saa karata liian laajaksi. Mikäli mukaan lisättäisiin myös sukupuolivähemmistöihin suhtautumiseen liittyvä tutkimushaara, olisi aihe liian laaja toteutettavaksi opinnäytteenä Mikkelin ammattikorkeakoulussa.

Tutkimukseemme osallistujat olivat haastatteluhetkellä kaikki avoimesti omia itsejään, emme saaneet tutkimukseemme kaapissa olevan seksuaalivähemmistöjen edustajan näkemystä. Aineistoamme leimaavat vahvasti positiiviset kokemukset. Vaikuttaisi siis siltä, että positiivisen kokemuksen omaavat henkilöt suostuvat haastateltaviksi enemmän kuin ne, joilla on negatiivinen kokemus asiasta. Suurin osa haastatelluista vaikutti itsevarmoilta sekä hyvin sosiaalisilta ihmisiltä. Tämä on mielestämme merkillepantavaa. On mahdollista, että he ovat omalla toiminnallaan ja luonteellaan raivanneet tilaa olla oma itsensä joukkueessa.

Pohdimme oman aineistomme yleistettävyyttä ottaen huomioon mies osallistujien vähyyden, sekä positiivisten kokemusten läpileikkaavuuden. Tämän työn tuloksena voidaan olettaa, ettei naispuolisia homoseksuaaleja syrjitä joukkueurheilumaailmassa juuri yhtään seksuaalisen suuntautumisen takia. Miesjoukkueurheilun puolella vaikuttaisi siltä, että tilanne on vielä haasteellinen, mutta paranemaan päin. Tutkimukseen osallistuneet mieshaastateltavat eivät olleet kokeneet syrjintää seksuaalisuutensa vuoksi. Mielestämme tutkimuksemme tuloksia ei kuitenkaan voida yleistää siten, että ne päisisivät suuremmassa mittakaavassa.

Vastaavaa, yksilön kokemuksia joukkueen jäsenenä laadullisesti mittaavaa tutkimusta ei ollut aiemmin tehty, joten tulokset antoivat uutta tietoa. Olettamuksena saattaa olla,

että seksuaalivähemmistön edustajien kokemukset joukkueurheilussa olisivat olleet pääasiassa negatiivisia. Näin ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan ole, päinvastoin. Täytyy myöntää, että tutkimuksemme tulos yllätti meidätkin. Emme olettaneet kaikkien kokemusten olevan näin vahvasti positiivisia.

Jatkon kannalta olisi mielenkiintoista kuulla enemmän miesurheilijoiden kokemuksia homoseksuaalisuudesta joukkuemaailmassa. Lisäksi olisi mielenkiintoista kuulla mahdollisia kielteisiä tarinoita, tilanteita, tai syitä mistä joukkueiden tai yksilöiden kielteinen suhtautuminen seksuaalivähemmistön edustajiin johtuu. Jatkotutkimusehdotuksena esitämme ajan sekä mittavien resurssien kanssa tehtävää tutkimusta erityisesti miesjoukkueurheiluun ja seksuaalivähemmistöihin liittyen. Myös sukupuolivähemmistöjen oloihin joukkueurheilumaailmassa olisi mielenkiintoista perehtyä jatkotutkimusten avulla. Yhtenä lähestymiskulmana tutkimuksen tekemiseen voisi toimia hetero joukkueurheilijoiden kokemusten kartoittaminen, kuinka he kokevat ihmisten moninaisuuden joukkueurheilussa?

Mielestämme tutkimusten jälkeen olisi aika siirtyä käytäntöön. Jatkossa olisikin hienoa toteuttaa hanke, jonka avulla pyritäisiin lisäämään avoimuutta ja suvaitsevaisuutta. Rasismia vastaan on jo toteutettu useita kampanjoita, ja mielestämme seksuaalivähemmistön oikeuksia edistäessä voidaan hyödyntää samoja keinoja kun rasismia vastaan taisteltaessa. Kyseessä on samankaltainen ilmiö, ihmisryhmän tai yksilön syrjimistä jonkin piirteen takia.

Tutkimustuloksiin pohjaten olisi hyvä kouluttaa valmentajat ja kapteenisto luomaan ja ylläpitämään suvaitseva ja hyväksyvä ilmapiiri. Apuna koulutuksessa voisi käyttää esimerkiksi Suomen liikunnan ja urheilun (2011) laatimaa opasta Lupa näkyä, lupa kuulua, jossa käsitellään valmentajan toiminnan merkitystä hyvinvoinnin lisääjänä kattavasti ja käytännönläheisesti. Tuloksistamme ilmenee, että seksuaalivähemmistön edustajat kokevat johtohahmojen suhtautumisen ja toiminnan merkittäväksi tekijäksi hyvinvointinsa lisääjänä. Tätä kautta useammissa joukkueissa voisi tapahtua kaapista tuloja, ja kun kaapista tullut otetaan hyvin vastaan, myös muut uskaltavat olla avoimesti oma itsensä. Vertaisten tärkeys koettiin suureksi joukkueessa viihtymisen kannalta. Kun johtoporras tekee hyvän työn, ilmapiiri paranee, ja rohkein uskaltaa tulla kaapista. Jos hänet otetaan hyvin vastaan raottaa se ovea myös muille, jotka painivat avoimuusongelmien kanssa.

Tutkimuksemme tulosten pohjalta tämä näyttäisi olevan tyytyväisyyteen johtanut toimintatapa.

Kumpikin meistä tutkijoista vaikuttaa vahvasti joukkueurheilun piireissä, ja aiomme tutkimuksen tuoman tiedon pohjalta jatkaa työtä aiheen parissa omilla sektoreillamme. Tarkoituksenamme on parantaa moninaisten ihmisten asemaa lisäämällä ymmärrystä, suvaitsevaisuutta ja avoimuutta urheilupiireissä. Kummankaan tutkijan joukkueissa ei vielä avoimesti homoseksuaaleja ole. Mielestämme tämän työn tekeminen valmisti kuitenkin hyvin tilanteeseen, jossa joukkueen jäsen on valmis tulemaan kaapista, tai joukkueeseen liittyy avoimesti homoseksuaali.

LÄHTEET

Aaltonen, Milla, Joronen Mikko, Villa, Susan 2009. Syrjintä Suomessa 2008. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry. PDF-dokumentti.

[http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/c3f5280cfa31484d1a55434fbe5a21ab/1447312031/application/pdf/117259/Syrjintä Suomessa 2008.pdf](http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/c3f5280cfa31484d1a55434fbe5a21ab/1447312031/application/pdf/117259/Syrjintä_Suomessa_2008.pdf). Ei päivitystietoa. Luettu 12.11.2015.

Cox, Barbara, Thompson, Shona 2001. Facing the bogey: Women, football, and sexuality. University of Auckland. PDF-dokumentti. <http://library.la84.org/Sports-Library/FootballStudies/2001/FS0402d.pdf>. Ei päivitystietoa. Luettu 12.11.2015.

FRA, Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2009. Homofobia ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä EU:n jäsenvaltioissa Osa II: Sosiaalinen tilanne. PDF-dokumentti.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-hdgso-report-part2_fi.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 12.11.2015.

Heino, Seppo 2000. Iloisemmin, rohkeammin, keskittyneemmin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka, Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

HOT ry 2015. WWW-dokumentti. <http://www.hot.fi/index.php/HOTRy/HOTRy>. päivitetty 27.2.2015 luettu 27.2.2015.

Junkala, Pekka, Lallukka, Kirsi 2012. Yhteiset kentät? Puheita ja tekoja vähemmistöihin kuuluvien nuorten yhdenvertaisen liikunnan ja urheilun edistämiseksi. Sisäasiainministeriön julkaisu 1/2012. PDF-dokumentti. [http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/9617f4cca7dc2a85ac38c38972f0b115/1445428126/application/pdf/243044/Yhteiset kentät_web.pdf](http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/9617f4cca7dc2a85ac38c38972f0b115/1445428126/application/pdf/243044/Yhteiset_kentät_web.pdf). Ei päivitystietoa. Luettu 12.11.2015.

Kalliopuska, Mirja, Miettinen, Pauli, Nykänen, Hannele 1995. Putoanko pelistä? Vantaa: Mestarioffset.

Kokkonen, Marja 2012. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa. Valtion liikuntatieteen julkaisuja 2012:5. Valtion liikuntaneuvos: Opetus ja kulttuuriministeriö.

Kopakkala, Aku 2011. Porukka, jengi tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lepola, Outi, Villa, Susan 2006. Syrjintä Suomessa. PDF-dokumentti.

[http://people.uta.fi/~pirjo.nikander/Syrjinta Suomessa 2006.pdf](http://people.uta.fi/~pirjo.nikander/Syrjinta%20Suomessa%202006.pdf). Ei päivitystietoa. Luettu 12.11.2015.

Miettinen, Pauli 1995. Yhteistyöllä huipulle – miten rakennan menestyvän joukkueen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.

Nykänen, Anna-Stina 2014. Mikä on muuttunut 20 vuodessa? – homot saavat nyt tukea heteroilta. WWW-dokumentti. Uutinen. Helsingin Sanomat, sunnuntai 9.2.2014 <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1391837242712>. Päivitetty 9.2.2014. Luettu 22.10.2015.

Osborne, Danny, Wagner III, William 2007. Exploring the relationship between homophobia and participation in core sports among high school students. Sociological Perspectives, 50(4). Pacific Sociological Association.

Peltomaa, Harri, Mattila, Antti 2006. Psykologian verkot. Hämeenlinna: Karisto Oy:n kirjapaino.

Pennington, Donald 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Tammer-paino, Helsinki: Gaudeamus kirja.

Ranta, Jarno 2014a. SM-liigan seurapomo: Homon pelilupa pitää kysyä koko yhteisön mielipide. WWW-dokumentti. Uutinen. http://yle.fi/urheilu/sm-liigan_seurapomo_homon_pelilupaan_pitaa_kysya_koko_yhteison_mielipide/7509989. Päivitetty 6.10.2014. Luettu 6.11.2014.

Ranta, Jarno 2014b. Kapteenit kertovat SM-liigan homoista: ”Eivät tee asiasta suurta numeroa” WWW-dokumentti. Uutinen. http://yle.fi/urheilu/kapteenit_kertovat_sm-liigan_homoista_eivat_tee_asiasta_suurta_numeroa/7509998. Päivitetty 6.10.2014. Luettu 5.11.2014.

Ranta, Jarno 2014c. Setan varapuheenjohtaja SM-liigaseuran homopuheista: ”Tässä ei ole kyseessä hättäkijä vaan resurssi”. WWW-dokumentti. Uutinen. http://yle.fi/urheilu/setan_varapuheenjohtaja_sm-liigaseuran_homopuheista_tas-sa_ei_ole_kyseessa_hattakija_vaan_resurssi/7509992. Päivitetty 5.10. Luettu 6.11.2014.

Ryhänen, Samppa 1998. Vertaistuki on liian vähän käytetty voimavara. Diabeteslehti 9/98.

Seta 2014. WWW-dokumentti. <http://seta.fi/>. Päivitetty 5.11.2014. Luettu 5.11.2014.

Suomen liikunta ja urheilu 2011. Lupa kuulua, lupa näkyä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt liikunnassa ja urheilussa. SLU-julkaisusarja 8/2011. PDF-dokumentti. http://www.sport.fi/system/resources/W1siZiIsIjIwMTQvMDQvMjIvMTNfMzlfMDZfNjY2X1NMVV9SRVBFX2VzaXRINF9MdXBhX2t1dWx1YV9sdXBhX25fa3lfX0ZJTkFMLnBkZiJdXQ/SLU-REPE_esite4_Lupa_kuulua_lupa_nakya_FINAL.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 12.11.2015.

Tuomi, Jouni, Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Uusitalo, Hannu 1997. Tiede tutkimus ja tutkielma Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Väestörekisterikeskus 2015. WWW-dokumentti. <http://vrk.fi/default.aspx?docid=169>. Päivitetty 5.10.2015. Luettu 5.10.2015.

Williams, Claire 2007. Sexual orientation harassment and discrimination: Legal protection for student-athletes. *Journal of Legal Aspects in Sport*. The Ohio State University.

Yhdenvertaisuus laki 2015/8. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 9.11.2015.

Zipp, John 2011. Sport and sexuality: Athletic participation by sexual minority and sexual majority adolescents in the U.S. *Sex Roles*. University of Akron, Ohio.

HAASTATTELUKUTSU

Oletko seksuaalivähemmistöön kuuluva ihminen joka on harrastanut tai harrastaa joukkueurheilua? Oletko valmis kertomaan kokemuksistasi seksuaalisen suuntautumisesi mahdollisesta vaikutuksesta urheilujoukkueen ryhmädynamiikkaan/joukkuehenkeen? Olemme kaksi Mikkelin ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogikoulutusohjelman opiskelijaa. Teemme opinnäytetyötä, joka koskee seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokemuksia seksuaalisen suuntautumisen vaikutuksesta urheilujoukkueen ryhmädynamiikkaan/joukkuehenkeen.

Haluamme haastatella sinua kokemuksistasi. Kaikki kokemukset ovat meille tärkeitä. Pyrimme opinnäytetyömme kautta lisäämään tietoisuutta sekä avartamaan ilmapiiriä joukkueurheilussa, jotta jokaisella joukkueen jäsenellä olisi mahdollisuus olla oma itsensä ja nauttia harrastamisesta.

Voit osallistua haastatteluun nimettömästi. Tallennamme haastattelut, joiden pohjalta kokoamme aineiston opinnäytetyötä varten. Varmistamme osallistujien anonymiteetin niin, että haastatteluiden pohjalta ketään ei voida tunnistaa. Tallennetut keskustelut käydään läpi vain haastattelijoiden toimesta, jonka jälkeen tallenteet tuhoataan.

Jos haluat kysyä lisää aiheesta, haastatteluista tai ilmoittautua osallistujaksi, ota rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin, yhteydenottoanne odottaen

Pasi Harmoinen, pasi.harmoinen@edu.mamk.fi

Iiro Vainonen, iiro.vainonen@edu.mamk.fi

HAASTATTELURUNKO

Alustavat kysymykset

- Sukupuolesi, kauanko harrastanut, (laji? ikä?)
- (Oletko tällä hetkellä mukana joukkueurheilussa?)
- Oletko kertonut joukkueelle seksuaalisesta suuntautumisestasi?
- Koetko että sinun on ollut tarvetta peitellä suuntautumistasi?
- Koetko että seksuaalinen suuntautumisesi on vaikeuttanut omaa olemistasi joukkueen jäsenenä?
- Koetko että seksuaalinen suuntautumisesi on vaikuttanut omaan suorittamisesi joukkueessa?

Joukkueen suhtautuminen ja toiminta

- Koetko/ajatteletko että seksuaalinen suuntautumisesi on vaikuttanut joukkueen toimintaan?
- Koetko/ajatteletko seksuaalisen suuntautumisesi vaikuttaneen joukkuehenkeen?
- Koetko että sinua on syrjitty seksuaalisen suuntautumisesi takia? (Millaisia myönteisiä kokemuksia ja tilanteita olette kokeneet? Millaisia kielteisiä kokemuksia ja tilanteita olette kokeneet?)
- Koetko/ajatteletko että seksuaalinen suuntautuminen on vaikuttanut esim. peliajan saamiseen?
- Muuttuiko joukkueen ryhmädynamiikka kaapista tulosi jälkeen?
- Onko asiaa käsitelty joukkueen kesken?
- Muuttuiko ryhmädynamiikka asian käsittelyn jälkeen?
- Muuttuiko läheisimpien joukkuekavereiden suhtautuminen sinuun?

Tuki

- Oletko saanut tukea valmentajilta? Esim. rohkaisua kaapista tuloon, hyväksyntää, syrjintää?
- Oletko saanut tukea muulta joukkuehenkilöstöltä? (esim. huoltaja, joukkueenjohtaja, jne)
- Oletko saanut tukea joukkuekavereilta?
- Oletko saanut tukea organisaatiolta?

Monisivuinen liite

- Mikä on auttanut eniten, mikä on se ”oikea” tuki? Joukkueessa, tms, muussa ystäväpiirissä, perhe?
- Mikä on saanut jatkamaan urheilua? Mikä on saanut lopettamaan? (onko tekemistä seksuaalisuuden kanssa)